

### મહારાજ સાહેબ,

આપણો દુશ્મન આપણાં સુખનો દુશ્મન હોય એ તો સમજાય છે પણ આપણાં ખુદનાં મા-બાપ જ જ્યારે આપણાં સુખની આડે આવીને ઊભા રહી જતા હોય, આપણાં સુખમાં પ્રતિબંધક બનતા હોય, આપણાં સુખમાં પથરો નાખતા હોય ત્યારે એ મા-બાપ પ્રત્યે મનમાં કડવાશનો જે ભાવ ઊભો થઈ જાય છે એ ભાવ કયાંય ચેનથી બેસવા દેતો નથી.

મારી જ વાત આપને જણાવું ? મને જે કપડાં પસંદ છે, એ કપડાં પહેરવાની મમ્મી મને ના પાડી રહી છે. રાતના સમયે બહેનપણીઓ સાથે ફરવા જવાની પપ્પા ના પાડી રહ્યા છે. યુવાન છોકરાઓ સાથે છૂટથી હળવા-મળવા પર ઘરમાં પ્રતિબંધ છે. મારા પુષ્કળ આગ્રહ પછી પપ્પાએ મને મોબાઈલ અપાવ્યો તો છે પણ અવારનવાર 'તું કોની કોની સાથે ફોનમાં વાત કરી રહી છે ?' એવી

હવે તારી શંકાનું સમાધાન.

મા-બાપ સંતાનના દુઃખના દુશ્મન તો હોય જ છે પરંતુ ક્યારેક સુખના દુશ્મન પણ એમને બનવું પડતું હોય છે. કારણ ? એક જ. સંતાનનું હિત એમને જો જોખમાતું હોવાનું દેખાય છે તો તેઓ એકવાર સંતાનના સુખની આડે આવીને પણ ઊભા રહી જતા હોય છે.

હું તને જ પૂછું છું. ઘરમાં તારો નાનો ભાઈ સમકિત છે ને ? સ્કૂલમાં એ ભણી રહ્યો છે ને ? એને ક્રિકેટ રમવામાં જેટલી મજા આવે છે એટલી મજા ભણવામાં નથી આવતી. બોલ, મમ્મી એને ક્રિકેટ રમવાની છૂટ આપી દે છે કે ક્રિકેટ રમવા પર પ્રતિબંધ મૂકી દઈને એને પરાણે ભણવામાં જોડે છે ?

ટૂંકમાં, મમ્મી-પપ્પા સંતાનને દુઃખથી દૂર રાખવા સુખમાં જરૂર જોડે પણ એના હિતને અકબંધ રાખવા ક્યારેક એના સુખ પર પણ પ્રતિબંધ મૂકી જ દે.

તારા પર અત્યારે જે-જે બંધનો કે પ્રતિબંધો મુકાયા છે એ તને ભલે કદાચ

પૂછપરછ મમ્મી-પપ્પા બંને તરફથી થયા જ કરે છે.

વીસ વરસની મારી વય છે અને છતાં સ્વતંત્રતાના નામે મારી પાસે કશું જ નથી. મરજી પડે ત્યાં જઈ નથી શકાતું. મરજી પડે એને મળી નથી શકાતું. મરજી પડે એની સાથે વાતો નથી કરી શકાતી. મહારાજ સાહેબ, આપ જ મને સમજાવો. આ સ્થિતિમાં મારે કરવું શું ?

શ્રદ્ધા,

સૌથી પહેલાં તો હું તને ધન્યવાદ આપું છું કે મમ્મી-પપ્પા તરફથી તારા પર મુકાયેલ બંધનો અને પ્રતિબંધો તને ન ગમતા હોવા છતાં - કમને પણ તે સ્વીકાર્યા છે. બાકી, એવી અલ્લડ યુવતીઓનો અત્યારે તોટો નથી કે જેઓ મમ્મી-પપ્પા તરફથી મુકાયેલાં બંધનોને ફગાવી દઈને નફફટ બનીને જગતના બજારમાં ધૂમી રહી છે. એવી યુવતીઓમાં હજી સુધી તો તે નંબર લગાવ્યો નથી એ બદલ મારા તને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન છે.

‘સુખ-પ્રતિબંધક’ લાગી રહ્યા હોય પણ હકીકતમાં એ બંધનો-પ્રતિબંધનો ‘હિત-રક્ષક’ જ છે એ નિશ્ચિત સમજી રાખજે.

તારી વય વીસ વરસની છે ને ? આ વયને સુખ [?] જેટલું ગમતું હોય છે એટલું હિત નથી ગમતું હોતું. આ વય સુખને જેટલું સમજી શકે છે એટલું હિતને નથી સમજી શકતી.

કબૂતરને જમીન પર વેરાયેલા દાણા જ દેખાતા હોય છે, પારઘીએ ઊંચાવેલી જાળ દેખાતી નથી હોતી. બસ, એ જ ન્યાયે યુવાનીને જલસા જ દેખાતા હોય છે, એ જલસાઓ પાછળ થઈ જતી જીવનની ઊરબાદી દેખાતી નથી હોતી.

શ્રદ્ધા, મમ્મી-પપ્પાને ‘સુખ-પ્રતિબંધક’ માની લેતા પહેલાં લાખ વાર વિચાર કરજે. જે મમ્મી-પપ્પાએ વીસ વરસની તારી વય સુધી તને સુખમાં રમતી રાખી છે એ મમ્મી-પપ્પા તારા સુખના દુશ્મન હોઈ શકે જ નહીં. ક્યારેય નહીં!



**મહારાજ સાહેબ,**

સ્ત્રી-સ્વાતંત્ર્યના આ જમાનામાં સમાજમાં યાવત્ ઘરમાં પણ સ્ત્રીઓ પર અને ખાસ કરીને તો યુવતીઓ પર જે જાતનાં કડક અને કઠોર નિયંત્રણો છે એ જોતાં એમ લાગે છે કે આ સમાજ ક્યારેય સ્ત્રીઓનો મિત્ર બની જ નહીં શકે, યુવતીઓને ક્યારેય આગળ આવવા જ નહીં દે.

મારી પોતાની વાત કરું આપને ? ઘરમાં આમ તો મને ઠીકઠીક પ્રમાણમાં કહી શકાય તેવી સ્વતંત્રતા મળી છે; પરંતુ વસ્ત્ર-પરિધાનની બાબતમાં મારી સ્વતંત્રતા પર મમ્મીએ જાણે કે તરાપ જ મારી છે. **મારી પાસે રૂપ છે અને યુવાની છે. હું બની-ઠનીને બહાર નીકળું એ મમ્મીને પસંદ નથી. રસ્તા પર અનેકનાં આકર્ષણનું કેન્દ્ર હું બનું એ પપ્પાને પસંદ નથી. આમાં કમાલનું આશ્ચર્ય એ છે કે મારો ભાઈ પણ યુવાન છે પણ એને બની-ઠનીને બહાર જવાની છૂટ છે. મારાં એકલી પર જ આ કઠોર નિયંત્રણ છે.**

હું મમ્મી સામે બળવો કરી લેવાના મૂડમાં છું. આપ શું કહો છો ?

વંદના,

એક વાસ્તવિકતાની તને જાણ કરુ ? **રૂપનું આકર્ષણ સ્પર્શની ઘચ્છા જગાડીને જ રહે છે.** તું પોતે જ તારા પત્રમાં લખે છે ને કે ‘મારી પાસે રૂપ છે અને યુવાની પણ છે’ હું તને જ પૂછું છું, તું પોતે ઈચ્છે છે ખરી કે બની-ઠનીને બહાર નીકળ્યા બાદ તારા રૂપ પ્રત્યે જેઓ પણ આકર્ષિત થાય એ બધાય તારા શરીર સાથે અડપલાં કરવા લાગે ? અને એવું તો નથી ને કે તારા શરીરને તું બજારુ બનાવવા માગે છે એટલે જ તું બની-ઠનીને બહાર નીકળવા માગે છે ?

કદાચ મારા આ આક્ષેપથી બની શકે કે તું આવેશમાં આવી જાય પણ તારા એ આક્ષેપ પ્રત્યે બેપરવા બનીને ય હું તને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં જણાવવા માગું છું કે **ખુલ્લું દહીં જો કાગડાઓ માટે આમંત્રણનું કારણ બનીને જ રહે છે, ખુલ્લી**

સંપત્તિ જો ચોર-લૂંટારાઓ માટે આક્રમણનું કારણ બનીને જ રહે છે તો ખુલ્લું રૂપ હવસખોરો માટે આમંત્રણનું અને આક્રમણનું કારણ બનીને જ રહે છે.

વંદના, સંપત્તિ એ જો પુરુષની તાકાત છે તો રૂપ એ સ્ત્રીની તાકાત છે. તેં એક પણ પુરુષને એવો જોયો ખરો કે જે બજારમાં હાથમાં સંપત્તિ રાખીને ફરી રહ્યો હોય ? ના. પુરુષ બજારમાં ફરે છે ખરો પણ પોતાની સંપત્તિને છુપાવી રાખીને ! અરે, કદાચ એ ગુંડાની ગલીમાંથી પસાર થાય છે તો ય પોતાની પાસે રહેલ સંપત્તિ પર કોઈની ય નજર ન પડી જાય એની ભારે તકેદારી રાખે છે.

અને તું ? તારા રૂપને ખુલ્લું કરીને બજારમાં ફરવા માગે છે અને એ ય પાછી બની-ઠનીને ! કારણ શું છે આની પાછળ ? તું એ ભ્રમમાં તો નથી ને કે બજારમાં ફરી રહેલા બધા યુવાનો અને પુરુષો સદાચારી-બ્રહ્મચારી અને યોગી પુરુષો જ છે !

તું એ ભ્રમમાં પણ નથી ને કે હવસખોરોના આક્રમણને પહોંચી

વળવાની તારી પાસે જબરદસ્ત તાકાત છે ? ના. અત્યારે વિજ્ઞાનયુગ કે વિચારયુગ નથી ચાલી રહ્યો, વિકારયુગ, વિલાસયુગ અને વાસનાયુગ ચાલી રહ્યો છે ! બજારમાં તો શું, ઑફિસોમાં અને કૉલ સેન્ટરોમાં, શાક માર્કેટમાં અને કાપડ માર્કેટમાં, કૉલેજોમાં અને સ્કૂલોમાં પણ વાસનાનાં નગ્ન નૃત્યો ચાલી રહ્યા છે. આ સ્થિતિમાં તંગ અને ઉદ્ભટ વસ્ત્રો પહેરીને તારા જેવી રૂપવતી યુવતીએ બની-ઠનીને બહાર ફરતા રહેવાનો જુગાર ખેલવા જેવો નથી જ નથી.

વરુનાં ટોળા વચ્ચે હરણ જો જતું જ નથી, બિલાડીની સામે જવાની હિંમત ઉંદર જો કરતો નથી, હાથીના પગથી સસલું જો દૂરનું દૂર જ રહે છે તો મારી તને ખાસ સલાહ છે કે પુરુષ જે રીતે સંપત્તિને ગોપવીને જ બજારમાં ફરે છે, તું પણ એ જ રીતે તારા રૂપને ઢાંકીને બહાર નીકળ. તારી સલામતી એમાં જ છે !



### મહારાજ સાહેબ,

કૉલેજના પ્રથમ વરસમાં હું છું. શ્રીમંત પપ્પાની એકની એક પુત્રી છું હું. કૉલેજમાં ગાડીમાં આવું છું. શ્રીમંતાઈની જાહેરાત કરતાં વસ્ત્રો મારા શરીર પર હોય છે. રૂપ મારું કદાચ આકર્ષક નથી તોય મોહક તો છે જ. એના જ કારણે ચાર-પાંચ છોકરાઓ મારી નજીક આવી ગયા છે. અલક-મલકની વાતો કરીને તેઓ મને પોતાની તરફ ખેંચવા માગતા હોય એવું લાગે છે. મને ય તેઓની દોસ્તી ગમી રહી છે. ક્યારેક તો કૉલેજમાંથી છૂટીને તેઓ સાથે હું બગીચામાં ય પહોંચી જાઉં છું. જાણવું તો મારે એ છે કે હું કોઈ ગલત માર્ગ તરફ કદમ તો નથી માંડી રહી ને?

રુચિ, એક કઠોર વાસ્તવિકતા તારા ધ્યાન પર હું લાવવા માગું છું. એક અપેક્ષાએ વન કરતાં ય યોવન ભયંકર છે. વનની ભુલ-ભુલામણીમાં માણસ રસ્તો ભૂલી જાય છે તો એને રસ્તો ચીંધનાર કોઈ મળી જાય એવી અપેક્ષા પણ હોય

છે અને રસ્તો ચીંધનાર કોઈ મળી પણ જાય છે તો એને એ ગમી પણ જાય છે જ્યારે યોવન એક એવું વન છે કે એમાં પ્રવેશનારને ‘હું ભૂલો પડી ગયો છું’ એવું ભૂલા પડી ગયા પછી ય લાગતું નથી અને ભૂલેયૂકે એને કોઈ માર્ગ ચીંધનાર મળી પણ જાય છે તો ય એના પ્રત્યે એને સદ્ભાવ જાગતો નથી.

તને મારે ધન્યવાદ આપવા છે કે કમ સે કમ જે માર્ગ પર તું કદમ માંડવા તૈયાર થઈ ગઈ છે એ માર્ગ ગલત તો નથી ને? જોખમોથી ભરેલો તો નથી ને? એ જાણવા તેં મને પત્ર લખ્યો છે. બાકી, તું આ અંગે બીજા કોઈને પણ પૂછી શકી હોત! ખેર, જ્યારે તેં મારી પાસે જ એ અંગે માર્ગદર્શન માગ્યું છે ત્યારે મારે તને એટલું જ જણાવવાનું છે કે—

**પાણી જેમ ઢાળ મળતાં જ એ તરફ વહેવા માંડે છે તેમ સ્ત્રી લાગણી મળતાં જ એ તરફ ખેંચાવા લાગે છે. ઢાળ પરથી નીચે ઊતરવા**

લાગતું પાણી જેમ એ જોતું નથી કે હું ગટર તરફ જઈ રહ્યું છું કે નદી તરફ? બસ, એ જ રીતે સ્ત્રી એ વિચારવા તૈયાર થતી નથી કે લાગણી આપનાર જે પાત્ર તરફ હું ખેંચાઈ રહી છું એ પાત્ર સાથે જ સજ્જન છે કે દુર્જન? મારા તરફ લાગણી દર્શાવવા પાછળ એનો સદ્ આશય છે કે બદ્ આશય છે?

શું કહું તને?

કવર આકર્ષક, કાગળ સરસ, એ કાગળ પર લખેલ વિગત બરાબર પણ એ કવર પર લખેલ સરનામું ખોટું! ક્યાં પહોંચી જાય એ કાગળ?

**સ્ત્રીની લાગણી બરાબર, હૃદય પવિત્ર, મન નિર્દોષ, શબ્દો મધુર પણ લાગણી ઢોળવા માટે એણે પસંદ કરેલ પાત્ર જ જો ગલત તો એ સ્ત્રીની હાલત થાય શી ?**

રુચિ, હજારોની સંખ્યામાં નહીં પણ લાખોની સંખ્યામાં આજે યુવતીઓ પોતાની લાગણી ગલત પાત્ર પર ઢોળી દેવા બદલ પોકે પોકે રડી રહી છે. ગલત સરનામે પહોંચી ગયેલ કાગળ કદાચ પાછો નથી પણ

આવતો તો ય એમાં કાગળ લખનારની જિંદગી કાંઈ બરબાદ નથી થઈ જતી પણ સ્ત્રીને જ્યારે ખ્યાલ આવી જાય છે કે મેં ગલત પાત્ર પર મારી લાગણી ઢોળી દીધી હતી ત્યારે એ જે નુકસાનીમાં ઊતરી ગઈ હોય છે એ નુકસાનીની ભરપાઈ આંસુનો મહાસાગર સર્જી દીધા પછી ય એ કરી શકતી નથી.

એક મહત્ત્વની વાત કરું તને?

પત્રમાં તેં લખ્યું છે કે ‘મને ય એ યુવકોની દોસ્તી ગમી રહી છે’ આ વાસ્તવિકતાને મામૂલી ન માનીશ. તું કાંઈ નાની કીકલી નથી કે આ વિજાતીય આકર્ષણ પાછળનાં કારણને સમજી ન શકે. જો તને પોતાને એમ લાગતું હોય કે આ આકર્ષણના કેન્દ્રમાં માત્ર શરીર જ છે તો તને એટલું જ કહીશ કે એ માર્ગે કદમ મૂકવાથી તું તારી જાતને દૂર જ રાખી દેજે. કારણ કે ભાખરીની કોર ખાઈ લીધા પછી આખી ભાખરી ખાઈ લેવા લાલાચિત બની જતા મન પર નિયંત્રણ મૂકવું મુશ્કેલ બની જાય છે. હું શું કહેવા માગું છું એ તું સમજી ગઈ હોઈશ.



### મહારાજ સાહેબ,

મારા સહિત મારી ચાર-પાંચ બહેનપણીઓને યુવાનો તરફથી થયેલ છેતરપીંડી પછી મારે જાણવું તો એ છે કે પુરુષોને સમજવાની બાબતમાં કે ઓળખવાની બાબતમાં સ્ત્રીઓ થાપ કેમ ખાઈ જતી હશે?

ધૃતિ, પુરુષનું જીવન વિચારપ્રધાન હોય છે અને જ્યાં વિચારોનું પ્રાધાન્ય હોય છે ત્યાં લગભગ દંભ આવી જતો જ હોય છે જ્યારે સ્ત્રીનું જીવન લાગણીપ્રધાન હોય છે અને જ્યાં લાગણીનું પ્રાધાન્ય હોય છે ત્યાં સરળતા-સમર્પિતતા લગભગ આવી જતી જ હોય છે.

હવે તે જે પુછાવ્યું છે એનો જવાબ આપું તો **પુરુષ, સ્ત્રીનું શરીર પામવા એને પ્રેમ આપતો હોય છે જ્યારે સ્ત્રી, પુરુષનો પ્રેમ પામવા એને શરીર સોંપી દેતી હોય છે.** પુરુષને સ્ત્રીનું શરીર એકવાર મળી જાય છે, બસ, એનું લક્ષ્ય સિદ્ધ



થઈ જાય છે. પછી એનો એની સાથેનો વ્યવહાર રુક્ષ થઈ જાય છે. સ્ત્રી આ રુક્ષ વ્યવહારથી એ હદે હેબતાઈ જાય છે કે એને સમગ્ર પુરુષજાત પ્રત્યે નફરત પેદા થઈ જાય છે. એ માની જ નથી શકતી કે મારી લાગણીઓ સાથે આવી પણ છેડછાડ થઈ શકે!

ધૃતિ, એક ખુલાસો કરી દઉં કે જેમ બધા જ પુરુષો દંભી નથી હોતા તેમ બધી જ સ્ત્રીઓ સરળ નથી હોતી. બધાજ પુરુષો જેમ પ્રેમનું નાટક નથી કરતા હોતા તેમ બધી જ સ્ત્રીઓ સાચો પ્રેમ કરતી નથી હોતી છતાં અપેક્ષાએ કહેવું હોય તો એમ કહી શકાય કે **સ્ત્રીથી છેતરાયેલા પુરુષોની સંખ્યા જેટલી હશે એના કરતાં પુરુષોથી છેતરાયેલ સ્ત્રીઓની સંખ્યા કેઈ ગણી વધુ હશે.**

આ હકીકતને આંખ સામે રાખીને જ તારે પુરુષ સાથેના પરિચયમાં આગળ વધવા જેવું છે. અને સાચું કહું તો મીણની સલામતી જો આગથી સલામત અંતર રાખવામાં જ છે તો શીલ-સદાચાર અને પવિત્રતાની સલામતી

વિજ્ઞાતીય પાત્રોએ એક-બીજા વચ્ચે સલામત અંતર રાખવામાં જ છે.

અલબત્ત,

મને બરાબર ખ્યાલ છે કે વિલાસની બોલબાલાવાળા આ યુગમાં, સ્વતંત્રતાના ઓઠા હેઠળ સ્વચ્છંદતાનાં બેશરમ નૃત્યો ચાલી રહેલ આ યુગમાં, મૂલ્યોની સતત મશકરી કરવામાં આવી રહી છે એવા આ યુગમાં 'યુવક-યુવતીએ એક બીજા વચ્ચે સલામત અંતર રાખવું જોઈએ' એવી વાત કરનાર હું મશકરીને પાત્ર બન્યો રહું તો એમાં કોઈ આશ્ચર્ય નથી. 'આ વિકાસયુગમાં આ બાવાઓ પ્રેમ [?] નો વિરોધ જ કરી રહ્યા છે માટે આ બાવાઓની વાત કાને ધરવી જ નહીં' એવું સર્ટિફિકેટ મારા ઉપરોક્ત કથનને મળતું રહે તો એમાં ય કોઈ આશ્ચર્ય નથી.

અને એ છતાં ય મારે તને ચેતવવી જ છે. જો તું શીલ-સદાચાર-પવિત્રતા-મર્યાદા વગેરેને સંપત્તિ માનતી હો, એની સાથે કોઈ પણ સંયોગમાં બાંધછોડ ન જ કરી શકાય એવું તારા હૈયામાં બેઠું હોય તો મારી તને સ્પષ્ટ

**સલાહ છે કે કારણ વિના, માત્ર મન બહેલાવવા કે સમય પસાર કરવા પુરુષો સાથે - યુવાનો સાથે ગાઠ પરિચય કેળવીશ નહીં.**

અને હા. પત્રમાં તે પોતે લખ્યું જ છે ને કે 'મને ખુદને ય યુવાનો તરફથી કટુ અનુભવ થયો જ છે !' બસ, તો એ અનુભવ પરથી બોધપાઠ લઈને પુરુષ - યુવાન પરિચયને બને ત્યાં સુધી તું ટાળતી જ રહેજે.

અરબસ્તાનની આ કહેવત તો તારા ખ્યાલમાં છે જ ને? 'માણસ જ એક એવો ગધેડો છે કે જે એકના એક ખાડામાં બે વાર પડે છે' ના. આ કહેવત કમ સે કમ તારા માટે તો ખોટી પડવી જ જોઈએ. એક વાર કટુ અનુભવ થઈ ચૂક્યો છે ને? બસ, એ દિશાને હવે તું કાયમ માટે રામ રામ કરી દે.

અને છેલ્લી વાત. પ્રલોભનની હાજરીમાં મન ગલગલિયાં અનુભવવા લાગે ત્યારે ત્યાંથી ભાગી છૂટવું એ જ પતનથી ઊગરી જવાનો શ્રેષ્ઠ વિકલ્પ છે.



## મહારાજ સાહેબ,

એક પ્રશ્ન મનમાં હથોડાની જેમ ઠોકાયા કરે છે. બધાં જ નિયંત્રણો શા માટે સ્ત્રીઓ પર જ ઠોકી દેવામાં આવ્યા છે ? પુરુષો પર એવા નિયંત્રણો કેમ આગ્રહ રાખવામાં આવતો નથી ? શું રાતના એકલી યુવતીએ જ બહાર નહીં નીકળવાનું ? શું યુવતીએ એકલીએ જ મર્યાદાસભર વસ્ત્રો પહેરવાનાં ? શું એકલી યુવતીએ જ મર્યાદામાં રહેવાનું ? પુરુષો માટે - યુવાનો માટે આમાંના એકેયનો આગ્રહ નહીં ? શા માટે ?

દર્શના,

તારો આક્રોશ હું સમજી શકું છું છતાં એક વાત તરફ હું તારું ધ્યાન ખાસ દોરવા માગું છું. ક્યારેય તારા સાંભળવામાં એવું આવ્યું ખરું કે 'રસ્તા પરથી પસાર

થઈ રહેલ એક ગરીબ યુવક લૂંટાઈ ગયો !' ના, આવા સમાચાર તારા કાને ક્યારેય નહીં આવ્યા હોય પણ 'રાત્રિના અંધકારમાં એકલી જઈ રહેલ યુવતી બળાત્કારનો શિકાર બની ગઈ' આવા સમાચાર તો તારા કાને અનેકવાર આવ્યા જ હશે. આનો અર્થ ? આ જ કે સંપત્તિ વિનાનો યુવક ભલે લૂંટાતો નથી પણ રૂપ વિનાની યુવતી પણ ચુંથાઈ તો શકે જ છે.

વાસ્તવિકતા આ હોવાના કારણે જ યુવતી પર વધુ નિયંત્રણો મૂકવામાં આવ્યા છે. અલબત્ત, આનો અર્થ તું એવો ન સમજી બેસતી કે યુવકોને માતેલા સાંઢની જેમ બધે જ રખડવાની છૂટ છે. ના. એમને ય નિયંત્રણમાં રહેવાનું છે છતાં યુવતીને જે જોખમ શરીર પર છે એ જોખમ યુવકો પર ન હોવાના કારણે એના પર યુવતીઓ જેટલાં નિયંત્રણો નથી.

બાકી દર્શના,

એક વાત તને પૂછું ? નિયંત્રણોની તને આટલી બધી 'એલજી' કેમ છે ? શું નિયંત્રણો કાયમ માટે ખરાબ જ હોય છે ? હેરાન કરનારા જ

હોય છે ? નુકસાનકારક જ હોય છે ? ત્રાસદાયક જ હોય છે ?

એમ તો નદી પણ કિનારાના નિયંત્રણમાં હોય જ છે ને ? એમ તો ઝવેરાત પણ તિજોરીના નિયંત્રણમાં હોય જ છે ને ? એમ તો બગીચો પણ માળીના નિયંત્રણમાં અને ખેતર પણ વાડના નિયંત્રણમાં હોય છે ને ? ચોર પણ પોલીસના નિયંત્રણમાં અને વકીલો પણ ન્યાયાધીશના નિયંત્રણમાં હોય છે ને ? અરે, દેશ આખો બંધારણના નિયંત્રણમાં છે જ ને ?

શું આ નિયંત્રણો નુકસાનકારક પુરવાર થયા છે ? ના, કિનારાના નિયંત્રણો નદીને વિનાશ વેરતી રોકી છે તો તિજોરીના નિયંત્રણો ઝવેરાતને સલામતી બક્ષી દીધી છે. માળીના નિયંત્રણ હેઠળ બગીચો પોતાનું ગૌરવ જાળવી શક્યો છે તો વાડના નિયંત્રણો ખેતરના પાકને સુરક્ષિત રાખી દીધો છે. પોલીસના નિયંત્રણમાં ચોર કાબૂમાં રહ્યો છે તો ન્યાયાધીશના નિયંત્રણમાં કોર્ટરૂમ સલામત રહી ગઈ છે. અને બંધારણના નિયંત્રણમાં દેશમાં અરાજકતા ફેલાતી અટકી ગઈ છે, અટકી રહી છે.

દર્શના,

આનો અર્થ તું એવો ન સમજી બેસતી કે હું તમામ પ્રકારનાં નિયંત્રણોનો હિમાયતી છું. ના, જે નિયંત્રણો વ્યક્તિના વિકાસને જ રૂંધી નાખે છે, જે નિયંત્રણો વ્યક્તિની અંદર રહેલ 'શુભ'ને પ્રગટ થતા જ રોકે છે, જે નિયંત્રણો વ્યક્તિમાં પડેલ અનંત સંભાવનાઓ પર પૂર્ણવિરામ જ મૂકી દે છે, જે નિયંત્રણો વ્યક્તિને જીવન જીવવા નહીં પણ ઢસડવા મજબૂર કરી દે છે એવાં નિયંત્રણોનો હું હિમાયતી નથી જ. ટૂંકમાં, હું અસમ્યક્ નિયંત્રણોનો વિરોધી જરૂર છું પણ સમ્યક્ નિયંત્રણોનો પક્ષપાતી પણ એટલો જ છું.

તને શીરાની જેમ ગળે ઊતરી જાય એવા શબ્દોમાં કહું તો જે વાડ છોડને વિકસવા જ ન દે એવાં નિયંત્રણોનો જો હું વિરોધી છું તો જે છૂટછાટ છોડને ઊખેડી નાખવામાં પશુઓને સફળતા અપાવી દે એવી છૂટછાટોનો ય હું વિરોધી છું. સંદેશ સ્પષ્ટ છે. વ્યક્તિત્વને મૂરઝાવી દે એવાં નિયંત્રણો નહીં, મૂલ્યોની સ્મશાનયાત્રા કાઢી નાખે એવી છૂટછાટો નહીં !



### મહારાજ સાહેબ,

કૉલેજના બીજા વર્ષમાં છું હું. એક બાજુ ઉંમર છે મારી ૧૮ આસપાસની તો બીજી બાજુ કૉલેજનું વાતાવરણ ન સમજી શકાય એ હદે ભભકાદાર છે. મન એમ કહે છે કે આ વાતાવરણમાં ભળી જઈને જલસા કરી લેવા જોઈએ. અંતઃકરણ એમ કહે છે કે સંસ્કારોની માવજત થવી જોઈએ. હું પોતે નિર્ણય નથી કરી શકતી કે કરવું શું? સાવધગીરી શી રાખવી? આ અંગે આપના તરફથી નક્કર માર્ગદર્શનની અપેક્ષા છે.

વિરતી,

ચિનગારી તો તે જોઈ છે ને? પવનની એક નાનકડી લહેરખી આવે છે અને એ બુઝાઈ જાય છે પણ એ જ ચિનગારી લાકડા-રૂંકે પેટ્રોલના સહારે જો દાવાનળમાં

રૂપાંતરિત થઈ જાય છે તો પછી વાવાઝોડાનો પવન પણ એને બુઝવી શકતો તો નથી પરંતુ એ પવનના સહારે એ વધુ પ્રજ્જ્વલિત બનીને ચારેકોર ફેલાઈ જાય છે.

૧૮ વરસની તારી વય એ જો ચિનગારીનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવે છે તો કૉલેજનું ધમાકેદાર વાતાવરણ એ પવનની લહેરખીનું નહીં પણ વાવાઝોડાના પવનનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવે છે. જો એના સકંજામાં તું આવી ગઈ તો સંસ્કારોનો તારો વારસો જાળવી રાખવાની બાબતમાં તારે નાહી નાખવાનું જ રહે છે. એ અંગે તે જ્યારે નક્કર માર્ગદર્શન માગ્યું જ છે ત્યારે હું અહીં તને કેટલીક મહત્ત્વપૂર્ણ વાતો જણાવવા માગું છું.

વિરતી,

શરીર માટે વાત-પિત્ત-કફની વિષમતા જો જોખમી છે, મન માટે જો બેકાબૂ કામ-ક્રોધ-લોભ ખતરનાક છે તો શીલ-સદાચાર અને સંસ્કારોની સુરક્ષા માટે એકાંત-અંધકાર અને અતિપરિચય ભયંકર છે.

એકાંત અને એય યુવાન વિજાતીય પાત્ર સાથેનું-વિસ્ફોટક પુરવાર થાય એવી પૂરી શક્યતા છે. અંધકાર અને એમાં યુવાન વિજાતીય પાત્રનો સહવાસ, બૉમ્બરૂપ

પુરવાર થાય એવી પૂરી શક્યતા છે અને યુવાન વિજાતીય પાત્ર સાથેનો અતિ પરિચય પતનની ગર્તામાં ધકેલી દે એવી પૂરી શક્યતા છે.

હું કૉલેજમાં ગયો ભલે નથી પણ કૉલેજના વાતાવરણની જાણકારી મારી પાસે પૂરેપૂરી છે. ત્યાં પવિત્રતા માટે જોખમી બની રહેતા એકાંત, અંધકાર અને અતિ પરિચય, આ ત્રણેય પરિભળોનો પુરવઠો હંમેશાં વિપુલ માત્રામાં ઉપલબ્ધ હોય જ છે. જો સાવધગીરી રાખવામાં ન આવે તો કોઈ પણ પળે તું જે શીલ-સદાચાર અને સંસ્કારને મૂડી માની રહી છે એનો સફાયો બોલાઈને જ રહે એ શંકા વિનાની વાત છે.

વિરતી,

એક વાત તરફ હું તારું ધ્યાન દોરું? રસ્તા પર જે પણ અકસ્માતો થાય છે એ અકસ્માતોમાં બંને ડ્રાઈવરોની જ ભૂલ હોય છે એવું નથી. ભૂલ એક ડ્રાઈવર કરે છે અને બીજા ડ્રાઈવરને એના શિકાર બનવું પડે છે અને કદાચ જાનથી પણ હાથ ધોઈ નાખવા પડે છે.

આ વાત હું તને એટલા માટે જણાવી રહ્યો છું કે બની શકે કે તારું હૃદય એકદમ પવિત્ર હોય અથવા તો તું જે વિજાતીય યુવક સાથે એકાંત-અંધકાર કે અતિ પરિચયમાં આવતી હોય એનું હૃદય એકદમ પવિત્ર હોય; અરે, બંનેનું હૃદય એકદમ પવિત્ર અને નિર્દોષ હોય પણ એકાંત-અંધકાર અને અતિ પરિચય એ એવાં પરિભળો છે કે જે કોઈ પણ પળે અંદરમાં બેઠલા પશુને બહાર લાવી દે અને કલ્પ્યું ન હોય એવું પતન સર્જીને જ રહે.

ઝાકળના ટીપાંએ પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવું હોય તો સૂર્યના તડકા સાથે દોસ્તી કરી લેવાની પોતાની ઝંખના પર પૂર્ણવિરામ મૂકી જ દેવું જોઈએ. કૉલેજના વિલાસપ્રચુર વાતાવરણમાં તું જો તારાં શીલ-સદાચાર-સંસ્કારનો વારસો જાળવી રાખવા માગે જ છે તો મનને ગમતું હોય તોય એકાંત-અંધકાર અને અતિ પરિચય - આ પરિભળોથી જાતને દૂર જ રાખજે. ફાવી જઈશ.



### મહારાજ સાહેબ,

મમ્મી-પપ્પા માટે આમ તો મારા મનમાં ખૂબ બહુમાનભાવ છે. નાનપણથી જ એમણે મારામાં સંસ્કારોનું જે ઘડતર કર્યું છે એ સંસ્કારોના પ્રતાપે જ આજે ૨૨ વરસની ભર યુવાનવયે પણ મારા અંતઃકરણની અદાલતમાં હું પ્રસન્નચિત્તે ઊભી રહી શકું છું. પણ, કોણ જાણે કેમ, છેલ્લા કેટલાક સમયથી એમના તરફથી મારા જીવનમાં જે હસ્તક્ષેપ કરવાનું શરૂ થયું છે એણે મારા મનમાં એમના પ્રત્યે એક જાતની કડવાશ ઊભી કરી દીધી છે. હું સમજી જ નથી શકતી કે એમને મારા જીવન અંગે ચિંતા છે કે મારા સંસ્કારોમાં એમને શંકા છે ? આપ આ અંગે કાંઈ પ્રકાશ પાડી શકો ?

આસ્થા,  
તારી અત્યારે જે વય છે એ વય ચિંતાને યોગ્ય પણ છે અને શંકાને

૨૪

પ્રત્યે વાસનાલોલુપ નજરે નિહાળનારાઓની સંખ્યા તારી કલ્પના બહારની હોય, લલયામણા બાંધને રમી લેવાની બેટસમેનની નબળી કડીની જેવી જ પ્રલોભન સામે ઝૂકી જવાની મનની નબળી કડીની મા-બાપોને ખબર હોય ત્યાં મા-બાપોને ઘરની બહાર જતાં પોતાનાં સંતાનો અંગે શંકા રહ્યા કરતી હોય તો એમાં સંતાનોએ દુઃખ લગાડવાની કે ખોટું લગાડવાની કોઈ જ જરૂર નથી.

આસ્થા, સાચું કહું ?

મારી દૃષ્ટિએ તો તું નસીબદાર યુવતી છે કે તને તારી ચિંતા કરનાર અને તારા પ્રત્યે શંકા રાખનારાં મા-બાપ મળ્યા છે. બાકી સંખ્યાબંધ મા-બાપો આજે એવા છે કે જેઓએ પોતાનાં સંતાનોના જીવનની ચિંતા કરવાનું ચ છોડી દીધું છે અને એમના સંસ્કારોની ચિંતા કરવાનું ચ છોડી દીધું છે.

દીકરો કાંલેજમાં જાય છે કે કલબમાં જાય છે ? દૂધ પીએ છે કે દારૂ ઢીંચે છે ? ક્રિકેટ રમે છે કે જુગાર રમે છે ? દીકરી મંદિરે જાય છે કે છોકરાઓ

૨૬

યોગ્ય પણ છે. કાળ બહુ વિષમ છે, વાતાવરણમાં પ્રચુર વિલાસિતા છે, શું સાપ્તાહિકો કે શું મેગેઝીનો, શું વર્તમાનપત્રો કે શું ચોપાનિયાઓ, શું બજાર કે શું માર્કેટ, શું ઑફિસ કે શું મેદાન, સર્વત્ર જાણે કે વાસનાને બહેલાવે એવાં નિમિત્તોની જ બોલબાલા છે. અધૂરામાં પૂરું, ટી.વી. ચેનલો, ઇન્ટરનેટ, વેબસાઈટ વગેરેએ વાસનાની આગને પ્રજ્જ્વલિત કરવા માટે જાણે કે પેટ્રોલ પમ્પો ખોલી દીધા છે.

આ સ્થિતિમાં કોઈ પણ સંસ્કારપ્રેમી મા-બાપને પોતાની યુવાન પુત્રીની પવિત્રતા અંગે ચિંતા રહ્યા કરતી હોય તો એમાં જરાય નવાઈ પામવા જેવું નથી. વાત રહી હવે શંકાની.

વહી રહેલ પાણીની ચારેય બાજુ ઢાળ જ ઢાળ હોય ત્યારે માળીને ‘એ પાણી નીચે તરફ વહીને ગટરમાં પહોંચી તો નહીં ગયું હોય ને ? પાણીએ એ ઢાળ સાથે દોસ્તી તો નહીં જમાવી દીધી હોય ને ?’ આવી શંકા રહ્યા કરતી હોય તો એમાં પાણીએ દુઃખ લગાડવાની જરૂર નથી જ ને ?

આસ્થા, જ્યાં તારા જેવી યુવાવયે પહોંચેલી યુવતીના શરીર

૨૫

સાથે ભટકી રહી છે ? બહાર દૂધ પી રહી છે કે સિગરેટ પી રહી છે ? ઇન્ટરનેટ પર એ સમાચારો સાંભળી રહી છે અશ્લીલ હરકતો નિહાળી રહી છે ? આમાંની એક પણ પ્રકારની ચિંતા એ મા-બાપો પોતાનાં દીકરા-દીકરી માટે કરતા નથી તો વ્યભિચારના કે વ્યસનોના રવાડે ચડી જઈને દીકરા-દીકરી પોતાના જીવનને બરબાદ તો નહીં કરી નાખે ને ? એવી શંકા ય તેઓ કરતા નથી.

તું લખે છે કે ‘મારા જીવનમાં મા-બાપના થઈ રહેલ હસ્તક્ષેપથી મારા મનમાં એમના પ્રત્યે એક પ્રકારની કડવાશની લાગણી ઊભી થઈ રહી છે’ હું તને લખું છું કે ‘મા-બાપના આ હસ્તક્ષેપને પામવાના સદ્ભાગ્ય બદલ તું તારા હૈયામાં એમના પ્રત્યેના બહુમાનભાવને પરાકાષ્ટાએ લઈ જા.’

ઉપવનની માવજત કરવાનું માળી છોડી દે છે પછી એ ઉપવન જો કોઈપણ પળે જંગલમાં રૂપાંતરિત થઈ જાય છે તો સંતાનોની ચિંતા અને શંકા કરવાનું મા-બાપો છોડી દે છે, પછી કોઈ પણ પળે એ સંતાનો જંગલી બની જવાની શક્યતા ઊભી થઈ જાય છે.

૨૭



### મહારાજ સાહેબ,

ખૂબ પ્રતિષ્ઠિત કહી શકાય એવી કંપનીમાં મને હમણાં 'જૉબ' મળી છે. પગાર પાંચ આંકડાનો છે. કંપનીમાં લગભગ ૨૫૦ જેટલા માણસો કામ કરી રહ્યા છે, જેમાં મોટા ભાગનાં યુવાન-યુવતીઓ છે. સમસ્યા મારી એ છે કે ઘરમાં મારા લગ્નની વાત શરૂ થઈ ગઈ છે. મારી અંતરની ઈચ્છા એ છે કે લગ્ન પછી પણ જૉબ ચાલુ જ રહે. મમ્મી-પપ્પાની ઈચ્છા એવી છે કે લગ્ન પછી તું ઘર જ સંભાળે. હું દ્વિધામાં છું. કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય લઈ શકતી નથી. આપના સંયમજીવનની મર્યાદામાં રહીને આપ આ અંગે કોઈ માર્ગદર્શન આપી શકો ખરા?

શ્રુતિ,

આ દ્વિધા માત્ર તારા મનની જ નથી, તારા જેવી અનેક યુવતીઓ પણ

૨૮

બની શકે કે તારું મન તને એમ સમજાવે કે હું સફળ સ્ત્રી પણ બની રહીશ અને સફળ ગૃહિણી પણ બની રહીશ. હું એમ તો નહીં જ કહું કે તારી આ ધારણા સો ટકા ખોટી જ પડશે પણ તોય એટલું તો ચોક્કસ કહીશ કે આ ધારણા સફળ બનવાની સો ટકા શક્યતા પણ નથી. જ. તારું મન કાંઈ એવું પ્રવાહી નથી કે બજારના માહોલમાંથી ઘરના માહોલમાં એકદમ સહજ રીતે જ ગોઠવાઈ જાય. બજારમાં બુદ્ધિથી જ કામ કર્યા બાદ ઘરમાં તું સીધી હૃદયથી જ વ્યવહાર કરવા લાગે.

મેં એવી કેટલીય યુવતીઓ એ હદે મૂંઝવણગ્રસ્ત જોઈ છે કે જેમના પારિવારિક સંબંધોમાં સિવાય સંઘર્ષ, સમસ્યા અને તનાવ કશું જ બચ્યું નથી. ઑફિસમાં કામનો તનાવ, પુરુષ-સ્ટાફની હવસખોર નજરનો ત્રાસ, શ્રમિત શરીર, સાચી ભૂખ નહીં, સાચી ઊંઘ નહીં અને માનસિક શાંતિ નહીં. આ સ્થિતિમાં ઘરે આવ્યા પછી સ્ત્રી પરિવારના સભ્યો સાથે લાગણીસભર વ્યવહાર કરવામાં કેટલી સફળ બની રહે એ પ્રશ્ન છે.

૩૦

અત્યારે આ જ દ્વિધા અનુભવી રહી છે. તું તો નસીબદાર છે કે લગ્નજીવનમાં પ્રવેશ થતાં પહેલાં જ તારા મનમાં આ દ્વિધા ઉત્પન્ન થઈ ગઈ છે અને એ દ્વિધામાંથી મુક્ત થવા તું માર્ગદર્શન ઝંખી રહી છે. એક વાત તને જણાવું?

વહુ બનીને તું જે ઘરમાં જાય એ ઘર જો આર્થિક રીતે સંપન્ન હોય, કુટુંબ સંયુક્ત હોય તો 'જૉબ' કરવાના વિકલ્પ પર તું પૂર્ણવિરામ મૂકી દે એ કુટુંબ માટે તો હિતાવહ છે જ પણ તારા માટે તો હિતાવહ હોવાની સાથે લાભપ્રદ પણ છે.

એક વાત યાદ રાખજે કે સફળ સ્ત્રી બનવા માટે ધારદાર બુદ્ધિ જોઈએ છે જ્યારે સફળ પુત્રવધૂ પત્ની કે માતા બનવા માટે લાગણીસભર હૈયું જોઈએ છે. તારા જીવનનું તારે એક લક્ષ્ય નક્કી કરવું પડશે. તારે શું બન્યા રહેવું છે ? સફળ સ્ત્રી કે પછી સફળ પુત્રવધૂ પત્ની અને માતા ?

૨૯

શ્રુતિ, એક વાત ખાસ સમજી રાખજે કે કેટલાક સંબંધો એવા હોય છે કે જે નિભાવવાના હોય છે જ્યારે કેટલાક સંબંધો એવા હોય છે કે જે ટકાવવાના હોય છે. જે સંબંધો નિભાવવાના હોય છે એમાં તું માત્ર મન આપી દે તો ય સફળતા મળી જાય છે, એમાં હૃદય આપવાની કોઈ જરૂર હોતી નથી પણ જે સંબંધો ટકાવવાના હોય છે એમાં હૃદય આપ્યા વિના, લાગણી આપ્યા વિના, આત્મીયતા દર્શાવ્યા વિના સફળતા નથી જ મળતી.

તને લાગે છે ખરું કે આ સમતુલા તું લગ્નજીવનમાં પ્રવેશ કર્યા પછી ય જૉબ ચાલુ રાખ્યા બાદ જાળવી જ શકીશ ? તારી સાસુને તું રસોડામાંથી મુક્ત કરી શકીશ ખરી ? તારા પતિની રસોઈની થાળી તું સાચવી શકીશ ખરી ? ઘરે આવનારા મહેમાનોની ઉચિત સરભરા માટે તું સમય ફાળવી શકીશ ખરી ? ભવિષ્યમાં તું કદાચ મા બને તો તારા બાળકને પ્રેમ-વાત્સલ્ય-હુંફ વગેરે આપવા માટે સમય તારી પાસે રહેશે ખરો ?

એટલું જ કહીશ તને કે લગ્ન કરીને તું જે મકાનમાં રહેવા જાય એ મકાનને તારે 'ઘર'માં રૂપાંતરિત કરવું હોય તો એમાં સફળતા તને તો જ મળશે કે જો તે તારું હૃદય એમાં ઠાલવી દીધું હશે તો!

૩૧



## મહારાજ સાહેબ,

સંપત્તિના પ્રદર્શન દ્વારા વટ પાડતા રહેવાની પુરુષવૃત્તિને જો આપ સહજ જ માનતા હો તો રૂપ પ્રદર્શન દ્વારા વટ પાડતા રહેવાની સ્ત્રીવૃત્તિને પણ સહજ માની લેવામાં કોઈ પણ વ્યક્તિને વાંધો શા માટે હોવો જોઈએ? પુરુષને સંપત્તિ મેળવવા તો હજી ધમપછાડા કરવા પડતા હશે પણ સ્ત્રીને તો રૂપ જન્મજાત જ મળેલું હોય છે. શા માટે એણે પોતાના આ રૂપ વારસાને ગોપનીય જ રાખવો જોઈએ?

આંગી,

સંપત્તિ જે રીતે અનેક પાસે ફરતી રહેવા જ સર્જાયેલી છે, રૂપ એ રીતે અનેક પાસે ફરતું રહેવા સર્જાયું નથી. અરે, હું તો ત્યાં સુધી કહીશ કે સંપત્તિ ફરતી રહે છે તો જ બજાર જીવતો રહે છે પણ રૂપ જો એ રીતે જ ફરતું રહે છે તો સમાજ ગંધાઈ ઊઠે છે.

એક બીજી વાત, સંપત્તિ શરીરથી અલગ છે જ્યારે રૂપ તો શરીર સાથે એકરૂપ છે. માણસની સંપત્તિ કદાચ લૂંટાઈ પણ જાય છે તો ય એ સુરક્ષિત રહી શકે છે અને પોતે પોતાના મનને વિષાદમુક્ત રાખી શકે છે; પરંતુ સ્ત્રીનું શરીર જો ચૂંથાઈ જાય છે તો ક્યારેક એને જાનથી હાથ ધોઈ નાખવા પણ પડે છે અને કદાચ જાન એનો બચી પણ જાય છે તો ય એનું મન વિષાદનું શિકાર બની ગયા વિના રહેતું નથી.

આંગી, એક અતિ મહત્ત્વની વાત કરું? પુરુષ સંપત્તિનું જે પણ પ્રદર્શન કરે છે એમાં એક તકેદારી એ ખાસ રાખે છે કે પોતાની સંપત્તિ લૂંટાઈ ન જાય. તે એક પણ પુરુષને એવો જોયો ખરો કે જેણે બજાર વચ્ચે પોતાની સંપત્તિ ખુલ્લી કરી હોય? ના. એ બરાબર સમજે છે કે મારી પાસે સંપત્તિ સુરક્ષિત છે તો જ હું તાકાતવાન છું. બાકી, મારી સંપત્તિ લૂંટાઈ ગયા પછી તો હું કમજોર જ છું.

જો પુરુષની સંપત્તિ ક્ષેત્રે આ તકેદારી અને આ માન્યતા બિલકુલ સ્પષ્ટ છે તો રૂપના ક્ષેત્રે સ્ત્રીની પણ આ તકેદારી અને આ માન્યતા સ્પષ્ટ હોવી જ જોઈએ, એવું તને નથી લાગતું? હું તને પૂછું છું, રૂપને ખુલ્લું કરવા દ્વારા આખરે તું ઈચ્છે છે શું? આ જ ને કે 'હું પણ કાંઈ કમ નથી!' આવી, કેઈ યુવતીઓએ રૂપના આ નશામાં પોતાના જીવનને બરબાદીની ગર્તામાં ધકેલી દીધું છે. સ્ત્રી પાસે જે શરીર છે એ શરીર પુરુષને આકર્ષી શકે છે જરૂર પણ એ શરીરને ભોગવી લેવાના નશામાં જ્યારે પુરુષ એ શરીર પર આક્રમણ કરે છે ત્યારે એ શરીરની રક્ષા કરવાનું સામર્થ્ય સ્ત્રી પાસે નથી જ હોતું એ હકીકત તું પળભર પણ ભૂલીશ નહીં.

શું કહું?

પુષ્પ પાસે રહેલ સૌંદર્ય, સહુને પોતાની તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા મજબૂર તો જરૂર કરે છે પણ પુષ્પની નજીક આવી ગયેલ સૌંદર્યચાહક વ્યક્તિ એ સૌંદર્યને પોતાની માલિકીનું બનાવીને જ્યારે ચૂંથી નાખે છે ત્યારે પુષ્પની પાસે પોતાના અસ્તિત્વને ટકાવી

રાખવાનું લેશ સામર્થ્ય હોતું નથી. એનું સૌંદર્ય એના મોતનું કારણ બનીને જ રહે છે.

આ જ વાત સમજી લેજે તું તારા રૂપની બાબતમાં. બની શકે, તારા મનમાં રૂપપ્રદર્શન દ્વારા માત્ર વટ પાડી દેવાનો જ ભાવ હોય પણ તું જે પુરુષવર્ગ સામે રૂપ પ્રદર્શન કરી રહી છે અથવા તો કરવા જઈ રહી છે એ પુરુષવર્ગ માત્ર રૂપપ્રદર્શન કરીને જ સંતુષ્ટ થઈ જાય એવો નથી, એ તો રૂપને પામવા અને એ રૂપ જે શરીર પર શોભી રહ્યું છે એને ભોગવી લેવા છેલ્લામાં છેલ્લી હદની કૂરતા આચરવા તૈયાર થઈ જાય એવો છે.

આંગી,

પુષ્પ જંગલમાં જેટલું સુરક્ષિત છે, બગીચામાં એટલું સુરક્ષિત નથી. સંપત્તિ બંધ પાકીટમાં જેટલી સુરક્ષિત છે, ખુલ્લા હાથમાં એટલી સુરક્ષિત નથી. શેરડી કોઠારમાં જેટલી સુરક્ષિત છે, ખુલ્લી લારીમાં એટલી સુરક્ષિત નથી. બસ એ જ ન્યાયે, રૂપ મર્યાદાસભર વસ્ત્રોમાં જેટલું સુરક્ષિત છે, ઉદ્ભટ વસ્ત્રોમાં એટલું સુરક્ષિત નથી જ નથી.



### મહારાજ સાહેબ,

સંયમજીવન એ જ આ સંસારમાં સારભૂત છે એ માન્યતા હૃદયમાં સ્થિર હોવા છતાં એ જીવન અંગીકાર કરવા જેટલું મારામાં સત્ત્વ પણ નથી અને એ જીવન પામવા માટે મનની જે નિર્મળતા હોવી જોઈએ એય મારી પાસે નથી. જીવન સંયમિત રહે, સુરક્ષિત રહે અને મન સમાધિમાં રહે એ ખ્યાલે લગ્નજીવનમાં પ્રવેશવાનો મેં નિર્ણય લઈ જ લીધો છે.

મારાં મમ્મી-પપ્પા મને પૂછી રહ્યા છે કે તારા માટે છોકરો જે પસંદ કરીએ એ સંયુક્ત કુટુંબમાં રહેતો હોય એવો પસંદ કરીએ કે વિભક્ત કુટુંબ જેની પસંદગી હોય એવો પસંદ કરીએ ? આ બાબતમાં હું કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય કરી નથી શકતી.

હું સમજું છું કે અમારા સંસારના વ્યવહારોમાં આપને કોઈ જ રસ ન હોય છતાં મારા હિતને આંખ સામે રાખીને આ બાબતમાં આપ જો કંઈક માર્ગદર્શન આપી શકતા હો તો આપના તરફથી એ માર્ગદર્શન હું ઝંખું છું.



પ્રિયંકા,

બે વાત છે. સંયુક્ત કુટુંબમાં અગવડ જરૂર છે પણ સંયમિત જીવન અને સુરક્ષિત જીવનની ત્યાં બાંહેધરી છે જ્યારે વિભક્ત કુટુંબમાં સગવડો પાર વિનાની છે પણ સંયમને બદલે ત્યાં સ્વેચ્છાચાર વધુ વકરે અને સુરક્ષા પર કાયમ ખતરો તોળાતો રહે એવી ઘણી મોટી સંભાવના છે.

તારા સંસારનો તો મને એવો કોઈ અનુભવ નથી પરંતુ મારા સંયમજીવનના અનુભવની તને વાત કરું તો મેં વિશાળ મુનિઓની ઉપસ્થિતિમાં જે સુરક્ષા અનુભવી છે, પ્રસન્નતા અનુભવી છે અને પવિત્રતા અનુભવી છે એ સુરક્ષા, પ્રસન્નતા અને પવિત્રતા નાનકડા સમુદાય વચ્ચે નથી જ અનુભવી.

અલબત્ત, વિશાળ સમુદાયમાં રહેવામાં અગવડો ઘણી-બધી વેઠવી પડી છે.

ગોચરી અનુકૂળ નથી મળી, પ્રતિકૂળ જગા પર બેસવું પડ્યું છે. ઊંઘમાં ખલેલ પણ પહોંચી છે. અરે ! સ્વાધ્યાયયોગમાં પણ ક્યારેક રુકાવટ ઊભી થઈ છે અને એ છતાં ય મને વિશાળ સમુદાયમાં રહેવાનું જ ગમ્યું છે કારણ કે એ સમુદાયે જ મારી યુવાન વયને નિષ્કલંક રાખી છે, એ સમુદાયે જ મારી આંખના શરમના જળની સુરક્ષા કરી છે, એ સમુદાયે જ મારા મનના ભાવોની માવજત કરી છે અને એ સમુદાયે જ કટોકટીની પળોમાં હૂંફ અને વાત્સલ્ય આપવા દ્વારા મને સંયમજીવનમાં ટકાવી રાખ્યો છે.

પ્રિયંકા,

સંયુક્ત કુટુંબમાં વેઠવી પડતી અગવડોને તું જો ગોણ કરી શકે તો એમાં રહેવાના કારણે મળતા આ બધા લાભોની કોઈ કિંમત આંકી શકાય તેમ નથી. સંયુક્ત કુટુંબમાં સાસુની કચકચ જ સાંભળવી નથી પડતી, સાસુ તરફથી હૂંફ પણ મળે છે, સસરાનું સુરક્ષાછત્ર પણ મળે છે, માંદગીમાં અને મૂંઝવણમાં પરિવારજનોની હૂંફ અને માર્ગદર્શન પણ મળે છે અને સૌથી મુખ્ય લાભ તો યુવાનીજન્મ સ્વેચ્છાચાર પર સહજ જ મુકાઈ જતાં નિયંત્રણો મળી રહે છે.

સંયુક્ત કુટુંબમાં તારા પતિનો યુવાન મિત્ર ઘરમાં આવીને તારી સાથે અણછાજતી મસ્તી-મજાક નહીં જ કરી શકે. તું પોતે ખુદ તારા પતિની અનુપસ્થિતિમાં ટી.વી. પર ગમે તેવા ઉત્તેજક પ્રોગ્રામ નહીં જ જોઈ શકે. તારી સખીઓ સાથે કલાકો સુધી તું મોબાઇલ ફોનમાં વાતો નહીં જ કરી શકે. હલકી કોટિનું અશ્લીલ સાહિત્ય તું વાંચી તો નહીં શકે પણ તારા ઘરમાં એવું સાહિત્ય પ્રવેશી પણ નહીં શકે. અરે, ખુદ તારા પતિ સાથે તારો વ્યવહાર તારે સંયમિત રાખવો પડશે.

પ્રિયંકા,

હું તને ઓળખું છું. શીલ-સદાચાર અને સંસ્કારો તને પ્રિય છે. મર્યાદા તને ગમે છે. મનની વૃત્તિ તારી ઉદાત્ત છે. સદ્ગુણો તારી પસંદગી છે અને એટલે જ મને વિશ્વાસ છે કે વરની અને ઘરની પસંદગીની બાબતમાં તું જરાય થાપ નહીં જ ખાય.



## મહારાજ સાહેબ,

આમ તો મર્યાદામાં રહેવું મને ગમે છે. અંતઃકરણમાં પવિત્રતા પ્રત્યે આકર્ષણ પણ છે. મારું શરીર વિજાતીય પાત્રોના મનમાં વાસનાની આગ પ્રગટાવનારું ન બન્યું રહેવું જોઈએ એવો સતત મારો અભિગમ રહે છે પણ મુશ્કેલી એ છે કે કૉલેજમાં મારી સાથે જે યુવતીઓ ભણી રહી છે એ સહુએ ભેગા મળીને મને 'મણીબહેન'ની પદવીથી વિભૂષિત કરી દીધી છે. એ સહુનું એમ કહેવું છે કે-

'જલસા કરી લેવાની આ જ તો ઉંમર છે. રૂપ મળ્યું છે તો યુવકોને આપણી આંગળી પર નાચતા શા માટે ન કરી દેવા ? કંઈ મળ્યો છે તો સહુને નશામાં ઝૂમતા શા માટે ન કરી દેવા ? એક બાજુ સ્વતંત્રતા મળી છે અને બીજી બાજુ કૉલેજનું માદક વાતાવરણ મળ્યું છે તો એનો લાભ શા માટે ન ઉઠાવી લેવો ?' આ અને આના જેવી

જો તને એમ લાગતું હોય કે એ તમામ પ્રવૃત્તિઓનું પોત લીંબુ જેવું તો નથી જ તો એ પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થઈ ચૂકેલા તે-તે યુવકોનાં અને યુવતીઓનાં જીવન પર તું નજર નાખી જો. તને પોતાને સમજાઈ જશે કે તેઓના જીવનરૂપી દૂધમાં માત્ર લીંબું જ નથી ભળ્યું, ઍસિડ ભળી ગયો છે અને ભળી ગયેલા એ ઍસિડે એ સહુના જીવનરૂપી દૂધને ઉકરડે નાખી દેવા લાયક બનાવી દીધું છે.

આ પત્ર હું તને દિલ્લીમાંથી - આ દેશની રાજધાનીમાંથી લખી રહ્યો છું. અહીં ચાલી રહેલ સ્કૂલોમાં [કૉલેજોમાં નહીં] શું-શું બની રહ્યું છે એના અહીંના વર્તમાનપત્રોમાં આવી ગયેલ બે-ચાર સેમ્પલ જણાવું ?

'૪૦ ટકા છોકરીઓ એવી છે કે જે સ્કૂલના કૅમ્પસમાં જ મજેથી સિગરેટ પી રહી છે. ૩૫ ટકા છોકરીઓને છોકરાઓ સાથે બેસીને દારૂ પીવામાં કોઈ છોછ નથી અને ચાલુ સ્કૂલે સંખ્યાબંધ છોકરાઓ વેશ્યા પાસે પહોંચી જઈને જલસા કરી રહ્યા છે !'

અન્ય દલીલો પર હું નિરુત્તર તો થઈ જ જાઉં છું પણ સાથોસાથ હું લઘુતાગ્રંથિની શિકાર પણ બની રહું છું. ઈચ્છું છું કે આ અંગે આપના તરફથી મને કંઈક નક્કર અને સમ્યક્ માર્ગદર્શન મળે.

સુલસા,

'દૂધમાંથી શું મળે ? એ પ્રશ્નનો જવાબ 'દૂધમાં શું ભળે ?' એ જાણ્યા પછી જ આપી શકાય છે ને ? દૂધમાં જો લીંબુ ભળે છે તો દૂધ ફાટી જાય છે. દૂધમાં જો સાકર ભળે છે તો દૂધ સ્વાદિષ્ટ બની જાય છે. દૂધમાં જો બદામ ભળે છે તો દૂધ યોષ્ટિક બની જાય છે અને દૂધમાં જો મેળવણ પડે છે તો દૂધનું દહીંમાં રૂપાંતરણ થઈ જાય છે.

મારે તને આ જ જણાવવું છે. તારી બહેનપણીઓ જે-જે પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થવા તને પ્રોત્સાહિત કરી રહી છે એ તમામેતમામ પ્રવૃત્તિઓનું પોત તને શેના જેવું લાગે છે ? લીંબુ જેવું ? સાકર જેવું ? બદામ જેવું ? કે પછી દહીં જેવું ?

સુલસા,

છે તને આવા જલસાઓમાં રસ ? એવા જલસાઓમાં સામેલ થઈ જઈને તારા માટે પડી ગયેલ 'મણીબહેન'ની છાપને ભૂંસી નાખવા તું ઉત્સાહિત છે ખરી ? કૉલેજના માદક વાતાવરણનો લાભ ઉઠાવતા રહીને તારો નંબર 'રખડેલ'માં કે 'ચાલુ' માં લગાવી દેવા તું તૈયાર છે ખરી ? યુવકોને આંગળી પર નચાવતા રહીને એમના હાથમાં રમી જવા તું તૈયાર છે ખરી ?

જો ના,

તો હું તને એટલું જ કહીશ કે કૉલેજ તું કદાચ ન છોડી શકતી હો તોય તને 'કૉલગર્લ' બનાવી દેવાના માર્ગ પર કદમ રાખવા પ્રોત્સાહિત કરી રહેલ એ નિર્લજ્જ અને નફરત યુવતીઓની સોબત તો છોડી જ દેજે.

ગંગાનું નિર્મળ પણ જળ ગટરમાં ભળી જઈને ગંદું બની જાય છે. તારા જેવી સંસ્કારી યુવતી ગટર બની જવા તરફ આગળ ધપતી રહે એ શું ચાલે ?



## મહારાજ સાહેબ,

ક્રિકેટની દુનિયામાં જેમ મૈયમાં રમતા પહેલાં ખેલાડી નેટ-પ્રેક્ટિસ કરતો જ હોય છે તેમ વર્તમાન યુવા જગતમાં આ એક માન્યતા દૃઢ થઈ ગઈ છે કે લગ્નજીવનમાં પ્રવેશતા પહેલાં લગ્નજીવનનું સુખ માણી લેવું જ જોઈએ. આપને કદાચ ખ્યાલ ન હોય તો હું જણાવું કે અત્યારે હું કાયદાનું ભણી રહી છું અને હમણાં એક કાયદો બન્યો છે કે યુવતીની લગ્નની કાયદેસર વય ભલે ૧૮ વરસની હોય, ૧૬ વરસની વયે કાયદેસર રીતે એ કોઈ પણ યુવક સાથે શરીરસંબંધ બાંધી શકે છે. આ અંગે આપ શું કહો છો?

પૂજા, એક નાનકડી વાત તને જણાવું? સમય પહેલાં માણસના જીવનમાં દુઃખ આવી જાય છે તો એ વધુ મજબૂત થઈને બહાર આવે છે પરંતુ સમય પહેલાં માણસને જો સુખ મળી જાય છે તો એ શેતાન બની જાય છે.

બીજા સુખની બાબતમાં તો હું તને અહીં કાંઈ લખવા નથી માગતો પણ વાસનાજન્ય સુખની બાબતમાં તો આજે આ જ સ્થિતિ સર્જાઈ ગઈ છે. એક ફૂલરા જેવો ફૂલરો પણ ચોવીસ કલાક ફૂલરીની પાછળ ભટક્યા કરતો નથી અને ફૂલરી સામે ટીકીટીકીને જોયા કરતો નથી પણ આજની બે-લગામ બની ગયેલ યુવા પેટીને કોણ જાણે, વાસનાનો શું હડકવા લાગ્યો છે, સતત યુવતી પાછળ ભટક્યા કરે છે યુવક અને સતત યુવકને પોતાના તરફ આકર્ષિત કરતા રહેવા તડખ્યા કરે છે યુવતી !

તું એમ લખે છે કે 'લગ્ન પહેલાં શારીરિક સંબંધ બાંધવાની કાયદો છૂટ આપે છે 'હું તને પૂછું છું.' 'તારું અંતઃકરણ તને છૂટ આપે છે ખરું? લગ્નજીવનમાં પ્રવેશ્યા પહેલાં તું પોતે આ વ્યભિચારલીલા આચરવા તૈયાર છે ખરી? તારા પોતાના ઘરમાં ભાભી બનીને આવનાર યુવતી લગ્ન પહેલાં ૫/૭ યુવકો સાથે

શારીરિક સંબંધ બાંધી ચૂકી છે એવો તને ખ્યાલ આવી ગયા પછી ય તું એ યુવતીને ભાભી બનાવવા તૈયાર થઈ શકે ખરી?

પૂજા,

જીવનમાં એક સૂત્ર યાદ રાખજે કે કાયદો હા પાડતો હોય, સમાજ સંમત થતો હોય, પરિવાર ખુદ સંમત થતો હોય પણ અંતઃકરણ ના પાડતું હોય એવી કોઈ પણ છૂટ લેવા તું તારી જાતને આગળ વધવા દઈશ નહીં. ભૂલેચૂકે જો એમાં આગળ વધી ગઈ તો જિંદગીભર લીધેલી એ ગલત છૂટ તારા અંતઃકરણને ચેન પડવા નહીં દે.

લગ્ન પહેલાં શારીરિક સંબંધ બાંધવાની છૂટ આપતો કાયદો જેણે પણ ઘડ્યો છે, એ કાયદો જેણે પણ પસાર કર્યો છે એ સહુને પૂછવાનું મન થાય છે કે 'તમારી પોતાની ૧૬ વરસની વયે પહોંચેલી પુત્રી તમને પૂછે કે પપ્પા! કાયદેસર રીતે મને કોઈ પણ યુવક સાથે સંબંધ બાંધવાની છૂટ છે. હવેથી હું રાતના મોડી આવું તો તમે ચિંતા ન કરતા. કોક ને કોક મારા મનગમતા યુવકના ઘરે જ હું સૂતી હોઈશ' તો તમો સહુ તમારી આ લાડકવાયી ટીકરીને હોંશે હોંશે એ અંગે સંમતિ આપી જ દેશો ને?

શું કહું તને?

સદાચાર નિયંત્રિત 'કામ'ને આ દેશના સદાચારપ્રિય પુરુષોએ 'કામદેવ'ની ઉપમા આપી છે પણ જે કામ સદાચારથી નિયંત્રિત નથી એ કામ 'કામદેવ' નથી પણ 'કામરાક્ષસ' છે. અને તું સમજી જ શકે છે કે રક્ષા કરે એને દેવ કહેવાય છે અને સંહાર કરે એને રાક્ષસ કહેવાય છે.

પૂજા,

કાયદાનું ભણી રહી છે ને તું? જો એમાં ખૂબ આગળ વધીને તું આવતી કાલે વકીલ બની જાય તો લાખો યુવતીઓને વ્યભિચાર માટે પ્રોત્સાહિત કરતા, પૂર્વજો તરફથી મળેલા પવિત્રતાના વારસાની ફૂર મશ્કરી કરતા આ કાળા અને કલંકિત કાયદાને રદબાતલ કરી દેવા તારી તમામ તાકાત કામે લગાડી દેજે.

મૈય પહેલાં નેટ-પ્રેક્ટિસ બરાબર છે પણ સદાચાર નિયંત્રિત કામ પહેલાં વ્યભિચારવર્ધક કામ કોઈ પણ સંયોગમાં સ્વીકાર્ય કરી શકાય તેમ નથી.



## મહારાજ સાહેબ,

‘સ્ત્રી-સ્વાતંત્ર્ય’નો આ યુગ છે. ક્ષેત્ર ચાહે બજારનું છે કે વેપારનું છે, શિક્ષાનું છે કે રમતગમતનું છે, નોકરીનું છે કે કૉલેજનું છે, હવાઈ સફરનું છે કે જમીન સફરનું છે, એક ક્ષેત્ર એવું નથી કે જ્યાં સ્ત્રીએ પગપેસારો ન કર્યો હોય અને સફળતાનાં શિખરો સર કર્યા ન હોય અને એ છતાં ય પુરુષવર્ગ આજે સ્ત્રીઓનું શોષણ કરવાનું જાણે કે મિશન લઈને બેઠો હોય એવું સતત દેખાઈ રહ્યું છે. શું ક્યારેય પુરુષવર્ગના આ વિકૃત માનસમાં પરિવર્તન જોવા નહીં મળે?

કૃપા,

‘સ્ત્રી-સ્વાતંત્ર્ય’ને બદલે જ્યાં સુધી ‘સ્ત્રી-સદ્ભાવ’ નો યુગ શરૂ નહીં થાય ત્યાં સુધી સ્ત્રી ચાહે એવરેસ્ટના શિખર પર પહોંચી જાય કે ચન્દ્ર [?] પર પહોંચી જાય, લશ્કરના સેનાધિપતિપદે પહોંચી

જાય કે આ દેશના વડાપ્રધાન પદે ઊરાજિત થઈ જાય, એના પુરુષવર્ગ તરફથી યતાં શોષણમાં કોઈ જ ફરક પડવાનો નથી.

એક વાત તને કરું?

જેઓએ પણ ‘સ્ત્રી-સ્વાતંત્ર્ય’નો નારો ગજવ્યો છે એમને કદાચ આ હકીકતની ખબર નહીં હોય કે અહીં સ્ત્રીને વ્યક્તિ માનવામાં નથી આવતી, વસ્તુ જ માનવામાં આવે છે. વસ્તુનો માણસ ઉપભોગ કરે છે, ઉપયોગ કરે છે પણ ઉપાસના તો નથી જ કરતો ને? બસ, એ જ ન્યાયે સ્ત્રી આજે ઉપયોગની અને ઉપભોગની વસ્તુ બની ગઈ છે.

જાહેરાત ચાહે ગાડીની કરવી છે કે ઘડિયાળની કરવી છે, ડિજની કરવી છે કે ટૂથપેસ્ટની કરવી છે, સાબૂની કરવી છે કે દંતમંજનની કરવી છે, પેન્સિલની કરવી છે કે પેનની કરવી છે; બસ, બધે જ સ્ત્રીને હાજર કરી દો અને સ્ત્રી પણ આધેડ નહીં, પ્રૌઢા કે વૃદ્ધા નહીં, યુવાન જ ! એ યુવાન સ્ત્રી પણ મર્યાદાસભર વસ્ત્રોમાં નહીં પણ ઉદ્ભટ વસ્ત્રોમાં જ ! શું દર્શાવે છે આ ? આ જ કે સ્ત્રી એ

ઉપયોગની જ વસ્તુ છે. જ્યાં પણ તમારા સ્વાર્થને પુષ્ટ કરવા એનો ઉપયોગ થઈ શકતો હોય ત્યાં એનો ઉપયોગ કરી લો. એમ કરવા જતાં એક વાર હજારો, લાખો નહીં પણ કરોડો રૂપિયા વેરવા પડતા હોય તો વેરી દો, એને બજારમાં ફરતી કરવી હોય તો કરી દો, એને કુટુંબથી વિખૂટી પાડવી હોય તો પાડી દો, એના બાળકથી એને દૂર રાખી દેવી પડતી હોય તો રાખી દો પણ એનો - એના શરીરનો - એના રૂપનો પૂરેપૂરો ઉપયોગ કરી જ લો.

કૃપા, વાત અહીં જ પૂરી થઈ જતી નથી. ઉપયોગ કરી લીધા પછી તક મળે તો એનો ઉપભોગ પણ કરી લેવા સુધી પુરુષવર્ગ આગળ વધી ચૂક્યો છે. કંપનીઓમાં નોકરી કરી રહેલ સ્ત્રી પણ પુરુષની વાસનાની શિકાર બની રહી છે તો સ્કૂલોમાં ભણી રહેલ કિશોરીઓ પણ હવસખોર શિક્ષકોની હવસનો શિકાર બની રહી છે. પિક્ચરોમાં અંગોપાંગ પ્રદર્શિત કરી રહેલ અભિનેત્રીઓ તો લંપટ અને લબાડ

અભિનેતાઓ દ્વારા ભોગવાઈ રહી છે પણ મજૂરીકામ કરી રહેલ ગરીબ યુવતીઓ પણ એના ‘બૉસ’ની હવસનો શિકાર બનવાથી મુક્ત રહી શકતી નથી.

અને આમાં સૌથી વધુ દુઃખ આશ્ચર્ય એ છે કે સ્ત્રી ખુદ પતનની કહો તો પતનની અને વિનાશની કહો તો વિનાશની આ ગર્તામાં કૂદી પડવા જાણે કે શણગાર સજીને ઊભી રહી ગઈ છે. જે પરિબળો એના સંસ્કારો માટે ‘હોળી’નું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવી રહ્યા છે એ પરિબળોમાં એ ‘દિવાળી’નાં દર્શન કરી રહી છે.

શું કહું તને?

કોઈનું ખૂન થતું હોય તો એને તો ઉગારી શકાય પણ જેને આપઘાત જ કરવો છે એને તો કોઈ જ ઉગારી ન શકે. સ્ત્રીઓનું શોષણ કરી રહેલ પુરુષવર્ગને તો પડકારી શકાય પણ સામે જ ચડીને પુરુષવર્ગના શોષણની શિકાર બનવા તૈયાર થઈ ચૂકેલ સ્ત્રીઓને તો ન જ બચાવી શકાય !

હું શું કહેવા માગું છું એ તું સમજી જ ગઈ હોઈશ.



## મહારાજ સાહેબ,

સંપૂર્ણ સમાજમાં સ્ત્રીને પુરુષ કરતાં નીચું સ્થાન જ આપવામાં આવતું હોય એવું આપને નથી લાગતું ? શું સત્તામાં કે શું બજારમાં, શું સેનામાં કે શું શિક્ષામાં, શું કંપનીમાં કે શું ઓફિસમાં, સર્વત્ર આધિપત્ય પુરુષનું જ ! શા માટે આવો ભેદભાવ ? શા માટે આવો પક્ષપાત ? મને પોતાને એમ લાગે છે કે સ્ત્રીઓએ પોતે જ આગળ આવીને પુરુષોના આ આધિપત્યને પડકારવાની જરૂર છે. આપ આ અંગે શું કહો છો ?

નિધિ,

એક વાતનો તું જવાબ આપીશ ? શરીરમાં મસ્તકનું સ્થાન જો ઉપર છે અને પગનું સ્થાન જો નીચે છે તો એનો અર્થ તું શું એમ કહીશ કે કુદરતે શરીરની આવી રચના કરીને પગને અન્યાય કર્યો છે ? ના..મસ્તકનું કાર્ય જો અલગ છે તો

છોડીને હંસની ચાલ ચાલવા જાય છે ત્યારે હંસની ચાલને તો એ પોતાની બનાવી શકતો નથી પણ પોતાની સ્વાભાવિક ચાલ પણ ગુમાવી બેસે છે.'

નિધિ, આજે આ જ તો બની રહ્યું છે. પુરુષની સમોવડી બનવા ઘરની બહાર નીકળી ગયેલ સ્ત્રી બજારમાં તો પોતાનું આધિપત્ય જમાવી શકી નથી પરંતુ વરસોથી ઘરમાં રહેલ પોતાનું આધિપત્ય પણ ગુમાવી બેઠી છે. બાળકને એ સમય અને સંસ્કારો આપી શકતી નથી, પતિને પોતાના હાથની બનાવેલ રસોઈ એ જમાડી શકતી નથી, પરિવારના સભ્યો વચ્ચે ઊભા થતા સંઘર્ષોનું લાગણીના માધ્યમે એ સમાધાન કરી શકતી નથી, પોતાની ઉપસ્થિતિ માત્રથી ઘરમાં પ્રસન્નતાનું વાતાવરણ એ સર્જી શકતી નથી.

શું કહું તને ?

ગુલાબ એ ગુલાબ છે અને મોગરો એ મોગરો છે. બસ, એ જ ન્યાયે પુરુષ એ પુરુષ છે અને સ્ત્રી એ સ્ત્રી છે. નથી તો પુરુષે સ્ત્રીના અધિકારોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા

પગનું કાર્ય અલગ છે. મસ્તકનું કાર્ય જો આયોજન બનાવવાનું છે તો પગનું કાર્ય એ આયોજનને અમલી બનાવવાનું છે. મસ્તક જો વિચારી શકે છે તો પગ ચાલી શકે છે. મસ્તક જો શરીરને સુરક્ષિત રાખી શકે છે તો પગ શરીરને સક્રિય રાખી શકે છે. આનો અર્થ ? આ જ કે મસ્તકે પગના સ્થાને આવી જવાની જરૂર નથી તો પગે મસ્તકનું સ્થાન પડાવી લેવાની બેવકૂફી કરવાની જરૂર નથી.

તેં જે પૂછાવ્યું છે એનો આ જ જવાબ છે. સમાજમાં પુરુષનું સ્થાન તને કદાચ 'મસ્તક' નું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતું હોવાનું લાગી રહ્યું હોય અને સ્ત્રીનું સ્થાન તને 'પગ'નું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતું હોવાનું લાગી રહ્યું હોય તો એમાં નથી તો તારે કોઈ અકળામણ અનુભવવાની જરૂર કે નથી તો તારે એમાં કોઈ ફેરફાર કરવાની જરૂર.

સંપત્તિ અર્જિત કરવાની જવાબદારી ભલે રહી પુરુષ પાસે. એ જવાબદારી પોતાના શિરે લઈ લઈને, સંબંધને ટકાવી રાખવાની પોતાના શિરે રહેલ જવાબદારીમાંથી સ્ત્રીએ ફારગતિ લઈ લેવાની કોઈ જ જરૂર નથી.

વાંચી તો છે ને તેં આ પંક્તિ ? 'કાગડો જ્યારે પોતાની સ્વાભાવિક ચાલ

જેવો કે નથી તો સ્ત્રીએ પુરુષોનાં ક્ષેત્રોમાં ચંચુપાત કરવા જેવો. પુરુષ લગ્ન કરીને સાસરે રહેવા ન ચાલ્યો જાય એમાં જો એનું ગૌરવ છે તો લગ્ન કરીને સ્ત્રી પિયરમાં ન રહી જાય એમાં એનું ગૌરવ છે. રસોડામાં દાખલ થઈ જઈને પુરુષ રસોઈ કરવા ન બેસી જાય એ જો એના માટે ઉચિત છે તો બજારમાં જઈને સ્ત્રી સોદાઓ કરવામાં વ્યસ્ત ન બની જાય એ એના માટે ઉચિત છે,

નિધિ,

શું શરીરમાં કે શું સમાજમાં, શું સંસ્થામાં કે શું બજારમાં, વિષમતા ક્યારેય સંઘર્ષનું કારણ બનતી નથી. સંઘર્ષ તો ત્યારે જ ઊભો થઈ જાય છે કે જ્યારે વિરોધિતા ઊભી થઈ જાય છે. પુરુષના શરીર અને સ્ત્રીના શરીર વચ્ચે વિષમતા છે ને ? ચિંતા ન કરીશ. વિરોધિતા ઊભી ન થઈ જાય એનું ધ્યાન રાખજે. સંવાદિતા જળવાઈને જ રહેશે.



## મહારાજ સાહેબ,

ઘણી મૂંઝવણ અનુભવ્યા બાદ હિંમત કરીને એક પ્રશ્નના સંતોષજનક સમાધાન માટે હું અત્યારે આપની સમક્ષ ઉપસ્થિત થઈ રહી છું. મને શ્રદ્ધા છે કે આપ મને સમાધાન આપીને સંતુષ્ટ કરશો જ.

અમારા સંસારમાં જેને 'સારા દિવસ જઈ રહ્યા છે' એવું કહેવામાં આવે છે એ સ્થિતિમાંથી હું અત્યારે પસાર થઈ તો રહી છું પરંતુ મારું મન એમ કહે છે કે 'લગ્નને હજી એક જ વરસ તો થયું છે. આ સ્થિતિમાં જ જો હું બાળકની મમ્મી બની જઈશ તો મારા શિરે એના પાલન-પોષણની બહુ મોટી જવાબદારી આવી જશે કે જે જવાબદારી નિભાવવા જતાં મારે મારા બધી જ જાતના મોજ-શોખોનું બલિદાન આપી જ દેવું પડશે. નહીં તો હોટલમાં જઈ શકાય કે નહીં તો પિક્ચર જોવા કે ફરવા જઈ શકાય. આના કરતાં ગર્ભપાત જ

કરાવી દઉં તો વાંધો શું છે? મમ્મી તો બે-પાંચ વરસે ય બની શકાશે પણ અત્યારની આ વયમાં મોજશોખો ભોગવી લેવાની તકો તો ઝડપી શકાશે ને? અલબત્ત, મનના આ વિચારના વિરોધમાં અંતઃકરણ ઊભું થઈ ગયું છે. એ ગર્ભપાત કરાવવાની ના જ પાડી રહ્યું છે. હું સ્પષ્ટ નિર્ણય નથી લઈ શકતી. આપ આ અંગે કંઈક સલાહ આપી શકો ખરા?

સંગીતા, તું જેને તારા 'મનનો વિચાર' કહી રહી છે હું એને 'ડાકણનો અવાજ' કહી રહ્યો છું. જે સ્ત્રીએ પોતાના પગથી જાણી જોઈને કોઈ કીડીને ય ન મારી નાખી હોય એ સ્ત્રી જ્યારે જાણી જોઈને પોતાના જ બાળકની - અને એ ય માત્ર મોજશોખો ભોગવવા - હત્યા કરવા તૈયાર થઈ જાય ત્યારે માનવું જ પડે કે એ અવાજ કોમળ હૃદય ધરાવતી કોઈ માતાનો તો ન જ હોઈ શકે, ફૂર-કઠોર અને કનિષ્ઠતમ હૈયું ધરાવતી કોઈ ડાકણનો જ હોઈ શકે !

સ્તબ્ધ તો હું એ હકીકતે છું કે તારા જેવી યુવતીના મનનો કબજો આવો કાતિલ વિચાર લઈ જ શી રીતે શક્યો? હું તને જ પૂછું છું, બાળકને જન્મ આપ્યાના બીજા જ દિવસે એ બાળકનું ગળું દબાવી દેવા કોઈ તૈયાર થઈ જાય તો માતા એ માટે સંમત થઈ જાય ખરી? અરે, એ બાળકને કોઈ લાફો મારી જાય તો ય માતા એના પ્રત્યે આંખમીંચામણા કરે ખરી? જો, ના તો મને તો એ જ નથી સમજાતું કે માત્ર મોહું હજી સુધી જોયું નથી જેનું, એ બાળકને - પોતાના જ સર્જનને - માતા ફૂરતમ શસ્ત્રોથી ખતમ કરી નાખવા ડૉક્ટરને સંમતિ આપવા તૈયાર થઈ શકે જ શી રીતે?

સંગીતા,

સ્ત્રીની કુક્ષિને આ દેશમાં 'રત્નકુક્ષિ'નું ગૌરવ જેણે પણ આપ્યું હશે એણે કલ્પના ય નહીં કરી હોય કે સ્ત્રી પોતે પોતાની કુક્ષિને હોંશે હોંશે 'કતલકુક્ષિ' બનાવી દેવા તૈયાર થઈ જશે ! શું કહું? ચન્દ્ર આગ ઓકવા લાગે એ ઘટના એટલી વિચિત્ર નથી, પુષ્પ દુર્ગંધ પ્રસરાવવા લાગે એ ઘટના એટલી વિકૃત નથી, સાગર મર્યાદા મૂકી દે એ ઘટના એટલી વિષમ નથી

પણ માતા બનવા સજ્જ થઈ ચૂકેલી એક સ્ત્રી જ્યારે પોતાના જ બાળકની હત્યા કરવા તૈયાર થઈ જાય ત્યારે એ ઘટના વિષમ, વિચિત્ર અને વિકૃત તો છે જ પણ સાથોસાથ ત્રાસદાયક, આઘાતજનક અને વ્યથાકારક પણ છે.

સંગીતા,

પતિ પત્નીને કદાચ છૂટાછેડા આપી પણ દે છે તો ય પત્નીને એ મારી તો નથી જ નાખતો ને? દીકરો પોતાનાં મા-બાપને કદાચ વૃદ્ધાશ્રમમાં મૂકી પણ આવે છે તો ય મા-બાપને એ જીવતા રહેવા તો દે જ છે ને? જ્યારે તું? ન જોઈતા બાળકને ખતમ કરી નાખવા તૈયાર થઈ ગઈ છે ! કોઈ લાજ-શરમ તને છે કે નહીં ?

શું કહું તને?

તારા પેટમાં આવી ગયેલ બાળકને જો ખબર હોત કે 'જગત મારી મમ્મી માટે જેને 'સારા દિવસો' કહેવાનું હતું એ દિવસો મારા માટે 'ખરાબ' પુરવાર થવાના છે તો એ બાળક તારા પેટમાં આવવાની ભૂલ કરત જ નહીં. સંગીતા! સાવધાન! જલસા ચાલુ રાખવા માટે તારા જ પોતાના બાળકની હત્યા કરવાના તારા ઘાતક વિચારોને તું



### મહારાજ સાહેબ,

ઉંદરોએ જેમ સતત બિલાડીઓથી ડરતા જ રહેવું પડે છે, સસલાએ જેમ સતત કૂતરાથી ડરતા જ રહેવું પડે છે, ગાયોએ જેમ સતત સિંહથી ડરતા જ રહેવું પડે છે તેમ સ્ત્રીઓએ શું પુરુષોથી સતત ડરતા જ રહેવું? ડરના માર્યા શું સતત તેઓથી દૂર જ રહેવું? શું એ સંભવિત છે ખરું?

શ્વેતા,

તારો આક્રોશ હું સમજી શકું છું. સ્ત્રીએ સતત પુરુષથી દૂર જ રહેવું એ સંભવિત નથી એ હું સમજું છું પણ તો ય એટલું તો જરૂર કહીશ કે સ્ત્રીએ પુરુષથી સાવધ તો જરૂર રહેવું. કારણ? સંપત્તિના પ્રલોભન સામે અડગ ઊભા રહેનારા પુરુષો આ જગતમાં ઘણા છે પણ સ્ત્રી-શરીર સામે પોતાની આંખ પર સંચમ રાખનારા અને મનને પવિત્ર રાખનારા પુરુષો આ જગતમાં કદાચ આંગળીના વેટે ગણાય એટલા જ છે.

‘પ્રેમકેન્દ્રિત’ હોય પરંતુ આગળ જતા ‘વાસનાકેન્દ્રિત’ બની જાય એ સંભાવના જરાય ઓછી નથી.

શ્વેતા,

આદર્શમાં વાત આસમાનની હોય અને પગ જેના ધરતી પર તો નહીં પણ ખાડામાં હોય એવા માણસની વાત પર જો જલદી ભરોસો મૂકવાનું મન થતું નથી તો જેની જબાનમાં વાતો પ્રેમની હોય પણ આંખો વાસનાથી લગાલગ હોય એવા પુરુષ પર પણ તું જલદી ભરોસો મૂકી દેતી નહીં.

એક અગત્યની વાત તરફ તારું ધ્યાન દોરું?

સ્ત્રીને પુરુષની વાસનાની શિકાર બનતા અટકાવવાની વાતો આજે કોઈ સંત કરે છે, સજ્જન કરે છે કે કોક ગ્રંથની પંક્તિ કરે છે, એ જ પળે તથાકથિત બૌદ્ધિકો એ સંતને, સજ્જનને કે શાસ્ત્રને પોતાની સુધરેલી ભાષામાં ચોપડી ચોપડીને ગાળો આપવા લાગે છે. ‘આ બાવાઓ [?] પ્રેમના દુશ્મન છે. એમની દૃષ્ટિ જ એવી ઝેરીલી છે કે એમને યુવક-યુવતીના દરેક પ્રકારના સંબંધમાં ગંદવાડ જ દેખાયા કરે છે’ વગેરે વગેરે.

અલબત્ત,

સ્ત્રીઓમાં જેમ માતા પણ છે, બહેન પણ છે અને પુત્રી પણ છે તેમ પુરુષોમાં પિતા પણ છે, ભાઈ પણ છે અને પુત્ર પણ છે અને એટલે એમ તો હું નહીં જ કહું કે સ્ત્રી-પુરુષના દરેક પ્રકારના નૈકટ્યમાં ગંદવાડ જ હોય છે; પરંતુ તો ય એટલું તો જરૂર કહીશ કે થાંભલા જેમ સલામત અંતરે જ મકાનને સાચવી શકે છે તેમ સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચેનું સલામત અંતર જ બંને વચ્ચેની પવિત્રતાને અકબંધ રાખી શકે છે.

શું કહું તને?

તું તો યુવાન છે ને? જેની પણ સાથે તારે લોહીના સંબંધો નથી એવા કોઈ પણ યુવાન તો શું, પ્રોટ પુરુષો સાથે પણ વધુ નૈકટ્ય કેળવતા પહેલાં લાખ વાર વિચાર કરજે. બની શકે કે એ નૈકટ્ય શરૂઆતમાં

એ બૌદ્ધિકોને તો હું કાંઈ કહેવા નથી માગતો પણ મારે તને તો જણાવવું જ છે કે સંબંધના જે ગર્ભમાં માત્ર શરીરનું જ આકર્ષણ હોય, ઈન્દ્રિયોને ઉત્તેજિત કરવાની જ વાત હોય, પશુસુલભ સુખને જ ભોગવી લેવાની વાત હોય એ સંબંધને ‘પવિત્ર સંબંધ’ માનવાની ભૂલ તું તો ન જ કરીશ પણ એ સંબંધને કોઈ ‘પવિત્ર સંબંધ’નું નામ આપી દે તો એને સાચું માની લેવાની ભ્રમણા ય ન સેવીશ.

શ્વેતા,

દૂધને છાશ માનીને પી જવામાં એવું કોઈ લાંબું નુકસાન નથી થઈ જવાનું પરંતુ એસિડને દૂધ માનીને પી જવામાં તો આંતરડાં ફાટી જવાનાં છે. સ્નેહને પ્રેમ માનીને સંબંધમાં આગળ વધવામાં એવું કોઈ નુકસાન નથી થવાનું પણ વાસનાને પ્રેમ માનીને જો સંબંધમાં આગળ વધવાનું થશે તો તો જીવનમાં કઈ હોનારત નહીં સર્જાય એ પ્રશ્ન છે. સાવધાન !



### મહારાજ સાહેબ,

શહેરમાં 'સૌંદર્ય સ્પર્ધા'નું આયોજન થઈ રહ્યું છે. મને તો મારા રૂપ પર ગૌરવ છે જ પરંતુ મારું જે મિત્રવર્તુળ છે - કે જેમાં યુવકો પણ છે અને યુવતીઓ પણ છે - એમનું પણ આ જ માનવું છે કે રૂપના ક્ષેત્રે હું ભલભલી યુવતીઓને પાછળ રાખી શકું છું. મનમાં મને એમ થાય છે કે આ સૌંદર્યસ્પર્ધા પ્રતિયોગિતામાં હું પણ ઝુકાવી દઉં. જો નંબર આવી જાય તો આખા શહેરમાં મારું નામ થઈ જાય. આપ આ અંગે શું કહો છો ?

વિધિ,

તારી આંખોમાં શરમના જળનું એક ઝુંદ પણ જો ન બચ્યું હોય, હજારો-લાખો યુવકોનાં હૈયામાં સુષુપ્ત પડેલ વાસનાની ચિનગારીને દાવાનળમાં રૂપાંતરિત કરી દેવા પેટ્રોલનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવવાની જો તને

હોય છે કે છોડ પરથી ચૂંટાઈ જવામાં મને હવે વધુ વાર લાગવાની નથી. બસ, એ જ ન્યાયે તારી જેવી યુવાવયની યુવતીના રૂપની ભરપૂર પ્રશંસા, જેમની આંખોમાં વાસનાનાં સાપોલિયાંઓ રમતા હોય એવા યુવકોને મુખે થતી હોય ત્યારે તારે સમજ જ લેવાની જરૂર છે કે તારા એ રૂપને પીંખી નાખવાની ભૂમિકા સર્જઈ જ ચૂકી છે. તક મળી નથી અને તારું રૂપ એ યુવકો દ્વારા પીંખાયું નથી !

વિધિ,

પાણીને ઢાળ આપીને નીચે તરફ વહી જવા મજબૂર કરી દેવું એમાં કોઈ જ પરાક્રમ નથી, પરાક્રમ તો એ પાણીને આગ આપીને વરાળમાં રૂપાંતરિત કરીને ઊર્ધ્વારોહણ કરાવવામાં છે. જે યુવકોનાં હૈયામાં વાસનાના સુષુપ્ત સંસ્કારો પડ્યા જ છે, એ યુવકો સમક્ષ રૂપ પ્રદર્શન કરીને, અર્ધનગ્ન અવસ્થામાં હાજર થઈને એ યુવકોની વાસનાને બહાર લાવી દઈને એમને પશુતાની ભૂમિકાએ લઈ જવા એમાં કાંઈ પરાક્રમ નથી, પરાક્રમ તો એ યુવકોને સુંદર નિમિત્તો અને સદ્ આલંબનો આપીને એમનાં હૈયાને ઉદાત્ત પરિબળોથી ભાવિત કરી દેવામાં છે.



અદમ્ય લાલસા હોય, ભાવિમાં થનારું તારું બાળક, સૌંદર્યસ્પર્ધા દરમ્યાન તારા શરીર પર તેં ધારણ કરેલી નગ્નતાને નિહાળીને તને ખુદને પૂછી બેસે કે 'મમ્મી, તું કૉલગર્લ તો નહોતી ને ?' તો એ પ્રશ્નનો સંતોષજનક પ્રત્યુત્તર આપવાની જો તારી તૈયારી હોય, આયોજકોની ફરમાઈશ મુજબ લાખો દર્શકો સમક્ષ શરીર પરનાં વસ્ત્રો ઉતારતા રહેવાની જો તારામાં બહાદુરી [?] હોય અને તારાં મા-બાપે તને આપેલા સંસ્કારોને ચાર ચાંદ [?] લગાડી દેવામાં જો તારે સફળતા મેળવવી હોય તો સૌંદર્યસ્પર્ધા પ્રતિયોગિતામાં ભાગ લેવામાં તારે પળનો ય વિલંબ કરવા જેવો નથી !

એક વાત તને કરું ?

શેરડીના બહુ વખાણ જ્યારે થતા હોય છે ત્યારે શેરડીએ સમજ જ લેવાનું હોય છે કે ક્યામતનો મારો દિવસ હવે એકદમ નજીક આવી ગયો છે. પુષ્પના સૌંદર્યની બહુ પ્રશંસા જ્યારે થતી હોય છે ત્યારે પુષ્પે સમજ જ લેવાનું

સૌંદર્યસ્પર્ધાનું પોત કેવું છે, એની તને ખબર ન હોય એ હું નથી માનતો. ત્યાં શરીર પરનાં વધુ ને વધુ વસ્ત્રો ઉતારી શકે, વાસનાને બહેલાવે એવા ગંદામાં ગંદા ચેનચાળાઓ જે વધુમાં વધુ કરી શકે, દર્શકોને અસ્વીલ હરકતો માટે વધુ ને વધુ ઉત્તેજિત કરી શકે એ જ યુવતી વિજેતા બને છે, બની શકે છે.

તું આ સ્પર્ધામાં ભાગ લેવા માગે છે ? તું આ સ્પર્ધામાં વિજેતા બનવા માગે છે ? તું આ સ્પર્ધામાં વિજેતા બનીને તારા શહેરમાં મશહૂર બની જવા માગે છે ? તારા રૂપને બજારુ ચીજ બનાવવા દ્વારા તું તારા જીવનને સાર્થક [?] બનાવી દેવા માગે છે ?

વિધિ,

સર્પના રાફડા તરફ કદમ માંડવાનો વિચાર પણ તું જેમ નથી કરતી તેમ જીવનમાં સૌંદર્યસ્પર્ધા-પ્રતિયોગિતામાં ભાગ લેવાના વિચારને પણ તારા મનમાં તું સ્થાન ન આપીશ. તું બચી જઈશ. અનેક બચી જશે.



### મહારાજ સાહેબ,

આપની પાસે જે સંયમજીવન છે એ સંયમજીવનમાં મનોરંજનનું કોઈ સ્થાન ન હોય એ તો સમજી શકાય છે પરંતુ અમે તો સંસારમાં છીએ. મનોરંજન વિના અમારાં જીવન તો નીરસ થઈ જાય તેમ છે. આવા મનોરંજનને માણવા અમે જાતજાતનાં સ્થળોએ જતા રહીએ છીએ. બન્યું છે એવું કે આ વખતે હું નવરાત્રાના ગરબા રમવા તૈયાર થઈ તો ગઈ છું પરંતુ મમ્મી-પપ્પા બંનેનું એમ કહેવું છે કે 'કાં તો તું તારા ભાઈને ચ તારી સાથે લઈ જા અને કાં તો તું મોડામાં મોડી રાતના અગિયાર વાગ્યા સુધીમાં ઘરે આવી જા.'

મારે આપને એટલું જ પૂછવું છે કે મમ્મી-પપ્પાનો આ આગ્રહ શું

બરાબર છે ખરો? વીસ વરસની તો મારી વય છે અને છતાં મારા પર કોઈ ભરોસો જ નહીં?'

પંકિત,

વીસ વરસની તારી વય છે એટલે જ મમ્મી-પપ્પા આ આગ્રહ કરી રહ્યા હશે એમ મને લાગે છે. મારે તને એટલું જ કહેવાનું છે કે મમ્મી-પપ્પાના આ આગ્રહને 'તારા ચારિત્ર્ય પર એ બંનેને શંકા છે' એ રીતે ખતવવાની ભૂલ તું ન કરીશ.

મારા જ પોતાના અનુભવની એક વાત તને કહું? એ દિવસોમાં મુંબઈના પરાવિસ્તાર-મલાડ-માં એક હોસ્પિટલના ડૉક્ટર મને મળવા આવેલા. એમણે મને જે વાત કરી હતી એ એમના જ શબ્દોમાં તને જણાવું? આ હતી એ વાત.

'મહારાજ સાહેબ, સાંભળ્યું છે કે આપ યુવાશિબિરના માધ્યમે હજારો યુવાનોને જીવનની સમ્યક્ દિશા બતાવો છો પણ એક વિનંતિ કરું છું આપને કે જો સંયમજીવનની આપની મર્યાદામાં બાધ ન આવતો હોય તો યુવતીઓને આપ સમજાવો કે આજના છેલબટાઈ યુવાનોની લોભામણી

વાતોમાં આવી જઈને એ યુવાનોને પોતાનું શરીર સોંપી ન દે.

હું પોતે હોસ્પિટલ ચલાવું છું. કદાચ બાર મહિનામાં મારી હોસ્પિટલમાં ગર્ભપાતના એટલા કેસ નથી આવતા જેટલા કેસ નવરાત્રાના ગરબા પછીના ચારેક મહિના બાદ આવે છે. લગભગ તમામ યુવતીઓ કુંવારી, એમનાં ભોળપણનો કહો તો ભોળપણનો, મજબૂરીનો કહો તો મજબૂરીનો અને મૂર્ખાઈનો કહો તો મૂર્ખાઈનો યુવાનો ભરપૂર લાભ [?] ઉઠાવે છે.

હોસ્પિટલમાં ગર્ભપાત કરાવવા યુવતીઓની સાથે તેઓ આવે છે. રકમ ચૂકવીને યુવતીઓને ભગવાન ભરોસે છોડીને તેઓ ચાલતા થઈ જાય છે. બિચારી યુવતીઓ ! કુંવારી અવસ્થામાં શીલભષ્ટ બને છે. ભલે આબરૂ સાચવવાની લ્હાયમાં તેઓ ગર્ભપાત કરાવી તો લે છે પણ જિંદગીભર માટે એની વેદના એમના અંતરને કોરી ખાતી જ રહેતી હોય છે.

મહારાજ સાહેબ ! નવરાત્રાના ગરબા હેઠળ ચાલતો વ્યભિચાર જો

આમ જ ચાલ્યા કરશે તો ભાવિમાં આ ગભરુ યુવતીઓનું થશે શું?'

પંકિત,

ડૉક્ટરે મને કહેલી આ વાત પર તું ખુદ જો ગંભીરતાથી વિચારીશ તો તને ખ્યાલ આવી જશે કે તારા મમ્મી-પપ્પાએ નવરાત્રાના ગરબામાં જવા અંગે તારી સમક્ષ જે બે વિકલ્પો મૂક્યા છે - કાં તો ભાઈને લઈને જા અથવા તો રાતના ૧૧ વાગ્યા પહેલાં ઘરે આવી જા-એ તને યથાર્થ જ લાગશે.

સાચું કહું તો મને તો એ જ સમજાતું નથી કે વીસ વરસની પુખ્ત વયે પહોંચી ચૂકેલી તું ખુદ તારા ભાવિની સલામતી અંગે વિચારી શકતી કેમ નથી ? સાંભળ્યું તો મેં એ છે કે સ્ત્રી આગળ રહેલ છઠ્ઠી ઇન્દ્રિય એટલી બધી સચેત હોય છે કે પોતાની સમક્ષ ડાહી ડાહી [?] વાતો કરી રહેલ પુરુષના મનમાં શું રમતું હોય છે એની એને તુર્ત જ ખબર પડી જતી હોય છે ! ઇચ્છું છું કે તારી આ યુવાવયમાં તું એ છઠ્ઠી ઇન્દ્રિયને એક પણ



## મહારાજ સાહેબ,

ઉદ્ભટ વેશના પરિધાનથી મારે દૂર રહેવું જોઈએ એ વાત તો મને બરાબર સમજાઈ ગઈ છે પણ યુવકો જેવાં વસ્ત્રો પહેરે છે એવાં વસ્ત્રો પહેરીને હું બહાર ફરતી રહું તો એમાં કાંઈ વાંધો ખરો? ખાસ કરીને મને જિન્સ પહેરવાનો ભારે શોખ છે. એ પહેરીને હું જ્યારે પણ બહાર નીકળું છું, વાતાવરણમાં ગરમાટો આવી જાય છે, જેની પણ નજર મારા પર પડે છે, સહુ સ્તબ્ધ થઈ જાય છે. સાચું કહું તો મને પોતાને એ વખતે એમ લાગે છે કે ‘હું પણ કાંઈ કમ નથી.’ આપ આ અંગે શું કહો છો?

ઋદ્ધિ,

લેશ અતિશયોક્તિ વિના તને કહું તો લગભગ આઠેક વરસ પહેલાં પૂનાના

એક યુવકે મને વાત કરી હતી કે ‘મહારાજ સાહેબ, અન્ય યુવતીઓની વાત તો હું નથી કરતો પણ મારી જ પોતાની બહેન જિન્સ પહેરીને જ્યારે ઘરની બહાર નીકળે છે ત્યારે એના શરીરનાં અંગોપાંગોને જોઈને મને પોતાને એના પર બળાત્કાર કરવાનું મન થઈ જાય છે. મારી બહેનને જિન્સ પહેરતાં જો હું અટકાવી નથી શકતો તો મારા ખુદના વિચારોને પણ વિકારી બની જતા હું રોકી નથી શકતો. આપ જ જણાવો. મારે કરવું શું?’

ઋદ્ધિ, જિન્સ પહેરીને તું પોતે દર્પણ સામે ઊભી રહીને તારા યુવા શરીરને બરાબર જોઈ લેજે. એ જોઈને તારા જ અંતઃકરણને પૂછીને લેજે કે ‘મારા આ પ્રકારના શરીર દર્શનથી હું દર્શકોને પીરસવા શું માગું છું? લોકો વિકારી અને શિકારી નજરથી મને જોયા કરે એ જ ને? છેલબટાઉ યુવાનો મારી પાછળ ભટકતા રહે એ જ ને? મને ન પામી શકવા બદલ યુવકો નિઃસાસા નાખતા રહે એ જ ને?’

એકદમ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તને કહું તો આ પ્રકારની લાલસાઓ એટલું જ સૂચવે છે કે તું પોતે જ વાસનાના ગંદવાડથી ઘેરાયેલી છે. તારું ખુદનું મન વાસનાના કીચડમાં ખૂંચી ચૂકેલું છે. તું પોતે હવસખોર યુવાનોના સહવાસને ઝંખી રહી છે. એ સિવાય જાણી જોઈને

શરીરનાં અંગોપાંગોને પ્રગટ કરી દેતા જિન્સના પરિધાન પાછળ તું આટલી બધી પાગલ હોઈ જ શી રીતે શકે?

એક પ્રશ્ન પૂછું તને?

તેં કોઈ યુવકને એવો જોયો ખરો કે જે સાડી પહેરીને ફરતો હોય? જો ના, તો તારે પુરુષનાં વસ્ત્રો પહેરીને ફરતા રહેવાની જરૂર જ શી છે?

અલબત્ત, મને પોતાને બરાબર ખ્યાલ છે કે મારી આ સલાહ તને કદાચ ગમવાની નથી જ કારણ કે તારા જેવી સંખ્યાબંધ યુવતીઓના મનમાં આ ધારણા ઘર કરી ગઈ છે કે ‘પારધિ જેમ જાળ ઊભાવીને કબૂતરોને ફસાવતો રહે છે તેમ આપણે ય રૂપ પ્રદર્શન દ્વારા યુવાનોને ફસાવતા જ રહેવું જોઈએ. અભિમાનનું પૂતળું થઈને ફરતા યુવાનોને આંગળીના ટેરવે નચાવતા જ રહેવું જોઈએ, એક કૂતરી પાછળ જેમ પાંચ-સાત કૂતરાઓ ભટકતા રહે છે તેમ આપણી પાછળ પણ યુવાનોને ભટકતા કરી દેવા જોઈએ!’

ઋદ્ધિ,

જો આ જ ગણિત હોય જિન્સ પહેરવા દ્વારા તારું તો મારે તને કાંઈ જ કહેવાનું રહેતું નથી. કારણ કે પેટ ભરાઈ ગયા પછી સિંહ ભલે શિકારની શોધમાં નીકળતો નથી પરંતુ સંખ્યાબંધ યુવતીઓને ફસાવ્યા પછી ય નવી યુવતીને ફસાવવા શિકારની શોધમાં રસ્તા પર ફરતા રહેતા રોમિયાઓનો તો આ કાળે કોઈ તોટો જ નથી. કમાલનું આશ્ચર્ય તો એ છે કે એ યુવકોને શિકાર જોઈએ છે અને તારા જેવી યુવતી શિકાર બનવા જાણે કે તૈયાર જ છે!

અલબત્ત, જિન્સ પહેરીને ફરતી તમામ યુવતીઓ કે સ્ત્રીઓ માટે મારો આ આદેશ નથી કે મારું આ નિદાન નથી પણ તો ય એટલું તો હું ચોક્કસ માનું છું કે યુવતીએ બીજાની ખરાબ નજરથી જરૂર બચતા તો રહેવું જ પરંતુ સામાને નજર બગાડવાનું મન થાય એવાં વસ્ત્ર પરિધાનથી તો ખાસ બચતા રહેવું! આગ પતંગિયાને આકર્ષે છે, ઉદ્ભટ વેશ વિજાતીયને આકર્ષે છે. સાવધાન!



### મહારાજ સાહેબ,

નથી મને બહાર ફરવા જવાનો શોખ કે નથી મને પિક્ચરો જોવાનો શોખ. નથી તો મને ગપ્પા લગાવતા રહેવાનો શોખ કે નથી મને બહેનપણીઓ વધારતા રહેવાનો શોખ. બે જ શોખ છે મને. એક તો ઈન્ટરનેટ પર બેસવાનો અને બીજો, ચેનલો જોતા રહેવાનો. કદાચ એમ કહું કે જમવાનું ન મળે મને તો ચાલે પણ ઇન્ટરનેટ પર બેસ્યા વિના કે ચેનલો જોતા રહ્યા વિના તો મને ન જ ચાલે તો એમાં કોઈ અતિશયોક્તિ નથી. મારા આ બંને શોખ અંગે આપનું કોઈ માર્ગદર્શન ?

ધરા,

ક્રિકેટ જગતની એક વાત તને કરું? જે પણ બેટ્સમેન ક્રિકેટ છોડીને રમવા જાય છે એ બેટ્સમેન પોતાની વિકેટ જેમ કોઈ પણ બૉલે ગુમાવી બેસે છે તેમ જે બેટ્સમેન ક્રિકેટની અંદર રહીને પણ લલચામણા બૉલ રમવા જાય

જગતના અશ્લીલતાનો બજાર આજે જેટલો તેજમાં છે એટલો તેજમાં તો કોઈ જ બજાર નથી, લોખંડબજાર પણ નહીં અને શરબજાર પણ નહીં. કાપડબજાર પણ નહીં અને હીરાબજાર પણ નહીં.

ધરા,

ગાડીના સ્ટીઅરિંગ વ્હીલ પર દારૂડિયાને બેસવા દેવામાં નથી આવતો. ગૅસના ચૂલા પાસે નાના બાબાને જવા દેવામાં નથી આવતો. નાના બાળકના હાથમાં છરી આપી દેવામાં નથી આવતી. અરે, લબાડ દીકરાના હાથમાં બાપ સંપત્તિ નથી આપી દેતો પણ ઈન્ટરનેટ પર બેસવા માટે કે ચેનલો જોવા માટે કોઈના ય પર કોઈ જ પ્રતિબંધ નથી.

અને એક વાત કરું?

ભૂંડને જેમ વિષ્ટાનું આકર્ષણ જાલિમ હોય છે, માખીને જેમ ગંદવાડનું આકર્ષણ વધુ હોય છે તેમ તું અત્યારે જે વયમાં છે એ વયને અશ્લીલતાનું અને વાસનાનું આકર્ષણ વધુ હોય છે. આ આકર્ષણ

છે એ બેટ્સમેન પણ કોઈ પણ બૉલે પોતાની વિકેટ ગુમાવી બેસે છે.

બસ, આ જ વાત જીવનના ક્ષેત્રે લાગુ પડે છે. જે પણ વ્યક્તિ મર્યાદાઓને ઓળંગીને જીવન જીવતી રહે છે એ વ્યક્તિ જેમ કોઈ પણ પળે પોતાની પાસે રહેલ શીલ-સદાચાર-સંસ્કારોનો વારસો ગુમાવી બેસે છે તેમ જે પણ વ્યક્તિ પ્રલોભનોની સામે નતમસ્તક થતી રહે છે એ વ્યક્તિ પણ એ ઉદાત્ત વારસાને કોઈ પણ પળે ગુમાવી બેસે છે.

તારા બંને શોખો - ઈન્ટરનેટ પર બેસ્યા રહેવાના અને ચેનલો જોતા રહેવાના - તારા જીવન માટે ખતરનાક બન્યા રહે એવી શક્યતા જરાય ઓછી નથી. કારણ કે ઈન્ટરનેટ અને ચેનલો, બંનેય ગંદવાડના ભારે વાહક બની રહ્યા છે આજના કાળે. સંખ્યાબંધ યુવાનો અને યુવતીઓ તો ઠીક પણ કિશોરો અને કિશોરીઓ પણ ઈન્ટરનેટ પર બેસીને શબ્દોમાં વર્ણવી ન શકાય એવા ગંદા પ્રોગ્રામો નિહાળી રહ્યા છે.

કુતૂહલવૃત્તિને જન્મ આપે છે અને આ કુતૂહલવૃત્તિ સંતોષવા જતાં કિશોરો-કિશોરીઓ છાનું-છપનું ઘણું બધું જોવા-જાણવા પ્રયત્નો કરતા રહે છે.

ધરા,

તું તારા બંને શોખોને ન જ છોડી શકતી હોય તો ય એક કામ તો ખાસ કરજે. બંધ બારણે રૂમમાં તું એકલી તો ઇન્ટરનેટ પર ન જ બેસતી. ગંદવાડ નિહાળી લેવાની તારી વૃત્તિ પર સહજ જ નિયંત્રણ આવી જશે અને ચેનલો તું જોતી રહેતી હોય તો ય જે ચેનલો તારા પરિવારના બધા જ સભ્યો જોઈ શકે તેવી ન હોય એ ચેનલો જોવાનું તો ટાળતી જ રહેજે.

શું લખું તને?

એક બાજુ મર્યાદાઓ તૂટી રહી છે તો બીજી બાજુ પ્રલોભનોનો રાફડો ફાટ્યો છે. વૃદ્ધોને અને પ્રૌઢોને ય બચવું જ્યાં મુશ્કેલ બની રહ્યું છે ત્યાં તારી વયવાળાઓની તો વાત જ શી કરવી? સાવધાન!



### મહારાજ સાહેબ,

તટસ્થ થઈને આપ વિચારો તો આપને ય એવું લાગશે જ કે પુરુષ પર સમાજે કે પરિવારે જેટલાં નિયંત્રણો મૂક્યા છે એના કરતાં અનેકગણાં નિયંત્રણો તો સ્ત્રીઓ પર મૂક્યા છે. યુવકો પર જેટલાં નિયંત્રણો છે એના કરતાં કેઈ ગણાં નિયંત્રણો તો યુવતીઓ પર છે. મારે આપને પૂછવું છે કે પુરુષ-સ્ત્રી વચ્ચે આ વિષમતા કેમ ? શું સ્ત્રીએ જ પોતાનું શીલ સાચવવાનું છે ? શું સ્ત્રીએ જ પોતાના સંસ્કારોને સુરક્ષિત રાખવાના છે ? શું સ્ત્રીએ જ આખી જિંદગી બંધિયાર અવસ્થામાં વિતાવવાની છે ? શું સ્ત્રીએ જ પોતાના શરીરને બચાવવા રહેવાનું છે? ઘરઘું છું હું કે મારા મનની આ મૂંઝવણોનું આપ સમ્યક્ સમાધાન આપો.

ભાવના,

જે કમજોર હોવાની સાથે આકર્ષક પણ હોય છે એને જે ભયંકર હોય છે

૮૦

કારણ ?

આ જ. સ્ત્રીના કમજોર પણ આકર્ષક શરીરનો પુરુષે ભરપૂર લાભ [?] ઉઠાવ્યો છે જ્યારે પુરુષના મજબૂત પણ ભયંકર શરીરથી સ્ત્રી સતત બચતી જ રહી છે.

હવે તું જ જવાબ આપ.

પુષ્પોથી ઊભરાતા બગીચાની ચારેય બાજુ વાડ ઊભી કરવામાં આવે એ વાડ પુષ્પોને માટે લાભકારી નીવડે કે નુકસાનકારી ? એ વાડ ઊભી થવા બદલ પુષ્પોએ રાજી રહેવા જેવું કે દુઃખી થતા રહેવા જેવું ? એ વાડ જેણે પણ ઊભી કરી હોય એના પ્રત્યે પુષ્પોએ સદ્ભાવ કેળવવા જેવો કે દુર્ભાવ કેળવવા જેવો ?

ભાવના,

એટલું જ કહીશ કે ક્ષુદ્ર દષ્ટિની અને તુચ્છ દષ્ટિની તું શિકાર ન બનીશ.

૮૨

એનાથી બચાવવું જ પડે છે. એક નાનકડું બીજ કમજોર જરૂર હોય છે પરંતુ આકર્ષક તો જરાય નથી હોતું અને એટલે જ એ ગમે તેવા સૌંદર્યપ્રેમીથી પણ અસુરક્ષિત નથી બની જતું. પરંતુ પુષ્પ ? એ કમજોર તો હોય જ છે પરંતુ સાથોસાથ આકર્ષક પણ હોય છે અને એટલે જ એ સૌંદર્યપ્રેમીથી તો ઠીક પણ સૌંદર્યની જેને કોઈ ગતાગમ નથી હોતી એવી વ્યક્તિથી ય ચુંટાઈ જતું હોય છે.

ભાવના,

તે જે પુષ્પવ્યું છે ને, એનો આ જ જવાબ છે. સ્ત્રી શરીર માત્ર કમજોર જ નથી, આકર્ષક પણ છે. પુરુષ શરીર માત્ર મજબૂત જ નથી, આક્રમક બને તો ભયંકર પણ છે. પુરુષોએ સ્ત્રીઓ પર કરેલા બળાત્કારોના કરતૂતોથી આખો ઇતિહાસ ભર્યો પડ્યો છે જ્યારે સ્ત્રીઓએ પુરુષો પર કરેલા બળાત્કારોના સમાચારની એક લીટી પણ આજ સુધી તારા વાંચવામાં આવી નહીં હોય !

૮૧

દીર્ઘદષ્ટિ અને ઉદાત્તદષ્ટિ તું આત્મસાત્ કરીને જ રહેજે. દીર્ઘદષ્ટિ તને તત્કાલીન લાભોથી બચાવતી રહેશે અને ઉદાત્તદષ્ટિ તારા સદ્ગુણોને અને સંસ્કારોને સુરક્ષિત રાખી દેશે. સાચું કહું તો લાગણીપ્રધાન જીવન જીવતી સ્ત્રીઓને, વિચારપ્રધાન જીવન જીવતા પુરુષોએ જાતીયતાના ક્ષેત્રે જેટલી મૂરખ બનાવી છે એટલી મૂરખ બીજા કોઈ ક્ષેત્રે નથી બનાવી. અને લાગણીના આદાન-પ્રદાનને જ જીવનનું સર્વસ્વ માની બેઠેલી સ્ત્રીઓ પણ જાતીયતાના ક્ષેત્રે જેટલી મૂરખ બની રહી છે એટલી મૂરખ બીજા કોઈ ક્ષેત્રે નથી બની રહી !

હું ઘરઘું છું કે તું પોતે આ કમજોરીની શિકાર ક્યારેય ન બને. કબૂતરોને ફસાવવા પારદીએ બિહાવેલ જાળને કબૂતરો ન સમજી શકે એ તો સમજાય છે પરંતુ સ્ત્રીઓને ફસાવવા પુરુષોએ શરૂ કરેલ 'સ્ત્રી-સ્વાતંત્ર્ય' વગેરેના નારાઓને સ્ત્રીઓ જ જો નહીં સમજી શકે તો પતનની એવી ગર્તામાં તેઓ પુરુષો દ્વારા ઘડેલાઈ જશે કે એક વાર ત્યાં પહોંચી

૮૩



## મહારાજ સાહેબ,

આમ તો ૧૬ વરસની વય છે મારી પણ મારા કંઠમાં જો ગજબનાક માધુર્ય છે તો મારા ચહેરા પર ગજબનાક ચમક છે. જ્યાં હું ઊભી રહું છું અને જ્યાં હું મારા ગળાને ખુલ્લું મૂકી દઉં છું, વાતાવરણ ભીનું ભીનું બની જાય છે. આપને મારે એ પૂછવું છે કે મોડેલિંગ માટે હું જો તૈયાર થઈ જાઉં તો મારે ત્યાં રૂપિયાનો ધોધમાર વરસાદ વરસે તેમ છે. એ દિશામાં હું આગળ વધું તો કેમ ?

સાધના,

તારું સુખ શેમાં છે ? તારા માટે સુખકર શું છે ? અને તારા માટે સુખકારી કોણ છે ? એની તો તને કદાચ ખબર હશે પણ તારા માટે હિત શું છે ? તારા માટે હિતકર શું છે ? અને તારા માટે હિતકારી કોણ છે ? એની ખબર તને લગભગ નથી અને એટલા માટે જ તો તું મને મોડેલિંગની દુનિયામાં કદમ માંડવા માટે પુછાવી રહી છે !



તું પોતે જ લખે છે ને કે કંઠ અને રૂપ, બંને તારી પાસે મસ્ત છે ! બસ, વાસનાનું આખું ય બજાર આ બે પરિબળો પર જ તો ધમધોકાર ચાલે છે ! ઊતરી ગયેલ ફૂલ જેમ કોઈના ય માથાની શોભા બની શકતું નથી તેમ ઊતરી ગયેલ રૂપ વાસનાના બજારમાં એક પણ માટે ય ચાલતું નથી. બેસૂરો અવાજ કરતી વીણા જેમ ધરના ખૂણે ઘડેલાઈ જાય છે તેમ ધોધરા અવાજવાળી યુવતી વાસનાના બજારમાં એક ખૂણે ઘડેલાઈ જાય છે.

શું લખું તને ?

માણસ સાબૂલી દુકાનમાં તેલની અપેક્ષા નથી રાખતો. કાપડ બજારમાં લોખંડની અપેક્ષા નથી રાખતો. કમ્પ્યુટરના જગતમાં ઘઉંની અપેક્ષા નથી રાખતો પણ દરેક બજારમાં સ્ત્રીદર્શનની અપેક્ષા તો એ રાખીને જ બેઠો છે. અને એ સ્ત્રી પણ પાછી કેવી ? પ્રોટવચવાળી નહીં, તારા જેવી યુવાન ! અને યુવાન સ્ત્રી પણ કેવી ? મર્યાદાસભર વસ્ત્રો પરિધાન કર્યા

હોય એવી નહીં, ઉદ્ભટ વસ્ત્રો પરિધાન કર્યા હોય એવી ! અને એ પણ મૌન ઊભી રહી હોય એવી શાંત સ્વભાવવાળી નહીં, ઉત્તેજક ચેનચાળાઓ કરી રહી હોય એવી !

આ બધું શેના માટે ? અંતરમાં સળગતી હવસની આગને શાંત કરવા માટે ! અને એમાં નિમિત્ત બનવા તું તૈયાર થઈ ગઈ છે ? ધન્યવાદ [?] આપું એટલા ઓછા છે તને અને તારી વિકૃત બુદ્ધિને !

સાધના,

વિચાર તો મને એ આવે છે કે ૧૬ વરસની કાચી વયે તારા મનમાં મોડેલિંગના અભરખા ક્યાંથી જાગી ગયા ? તને તારું ચારિત્ર્ય બચાવી લેવાની કોઈ ચિંતા જ નથી ? તારી કારકિર્દી બનાવવાની તને ઈચ્છા જ નથી ? તું ભાવિમાં કોકના ઘરની વહુ બનવાની છે કે કેટલાંક બાળકોની મા બનવાની છે એ તારા ખ્યાલમાં જ નથી ?

મેં વાંચ્યું હતું એક જગાએ કે 'બાપે પોતાના દીકરા માટે વહુ પસંદ કરવાની હોય



ત્યારે સારી છોકરી પસંદ ન કરવી પણ સારી માતાની છોકરી પસંદ કરવી.' હું તને પૂછું છું કે તારી માતા તો સારી જ છે ને ? ચારિત્ર્યની બાબતમાં એણે તો કોઈ બાંધછોડ કરી નથી ને ? તને સંસ્કારો આપવામાં એ ઊણી તો નથી ઊતરી ને ? યુવાનવયમાં એના પર નજર બગાડવાનું મન થાય એવા ધંધા તો એણે નથી જ કર્યા ને ?

જો ના, તો એની પુત્રી તું આવી પિત્તળ ક્યાંથી પાકી ? તારા શરીરને પ્રદર્શનની ચીજ બનાવવાના અભરખા તારા મનમાં તું ક્યાંથી પેદા કરી બેઠી ? તારા રૂપને બજારુ બનાવી દેવાના કોડ તારા અંતરમાં તેં શા માટે સ્થિર થવા દીધા ?

એકદમ કડક શબ્દોમાં તને કહું તો ફળના બજારમાં પાકા ફળની જેટલી માગ હોય છે એટલી માગ કાચા ફળની નથી હોતી પણ વાસનાના બજારમાં પાકી સ્ત્રીની એટલી માગ નથી હોતી જેટલી માગ કાચી સ્ત્રીની હોય છે ! તું કાચી કળી છે ને ? તને બધા આખીને આખી ખાઈ જશે, સમજીને આગળ વધજે.



### મહારાજ સાહેબ,

એક બાજુ જાલિમ મંદી છે, બીજી બાજુ મોંઘવારી પણ માઝા મૂકી રહી છે. પપ્પાની એકલાની આવક પર ઘર ચલાવવું મુશ્કેલ બની રહ્યું છે. આ સ્થિતિમાં મારે નોકરી કરવી જ પડે તેમ છે. પણ મેં સાંભળ્યું છે કે મારા જેવી યુવાનવયે પહોંચેલી યુવતીઓએ નોકરી ન કરવી જોઈએ એવો આપનો અભિપ્રાય છે. હું જાણવા માગું છું આપની પાસે કે મારે શું કરવું જોઈએ ?

મયણા,

કેટલાંક કુટુંબોને મોંઘવારી 'મોજશોખ'માં નડતી હોય છે. ગાડી લાવવી છે પણ પૈસા નથી. ફ્લેટમાં આકર્ષક ફર્નિચર બનાવવું છે પણ પૈસા નથી. નવો મોબાઇલ લેવો છે પણ પૈસા નથી. ફેશનેબલ વસ્ત્રો ખરીદવા છે પણ પૈસા નથી.

જ્યારે કેટલાક કુટુંબો એવા છે કે જેઓને મોંઘવારી 'સગવડ'માં નડે છે. સ્કૂટરની સગવડ હોય તો સમયસર બજારમાં પહોંચી શકાય તેમ છે પણ સ્કૂટર

૮૮



ખરીદવાના પૈસા નથી. ઘરમાં બે સોફાસેટ હોય તો મહેમાનોની આગતા-સ્વાગતા સારી રીતે થઈ શકે તેમ છે પણ અત્યારે સોફાસેટને ખરીદી શકાય એટલા પૈસાની વ્યવસ્થા નથી. બે રૂમને બદલે ત્રણ રૂમનો ફ્લેટ હોય તો પરિવારના સભ્યો સારી રીતે રહી શકે તેમ છે પણ અત્યારે ત્રણ રૂમનો ફ્લેટ ખરીદી શકાય એટલા પૈસા નથી.

પણ કેટલાંક કુટુંબો તો એવાં છે કે જેઓને મોંઘવારી 'જરૂરિયાત'માં નડી રહી છે. દૂધ એ ઘરની જરૂરિયાત છે પણ એના ય પૈસા નથી. ગેંસનો બાટલો એ રસોડાની જરૂરિયાત છે પણ એના ય પૈસા નથી. શાકભાજી અને ઘઉં, બાળકોની સ્કૂલ ફી અને દવા-આ તમામની જરૂરિયાત છે પણ એના ય પૈસા નથી.

મારે તને પૂછવું છે કે તારા પરિવારને મોંઘવારી નડી રહી છે એ વાત સાચી પણ કયા ક્ષેત્રમાં ? શોખના ક્ષેત્રમાં ? સગવડના ક્ષેત્રમાં ? કે જરૂરિયાતના ક્ષેત્રમાં ?

૮૯

જો શોખના ક્ષેત્રમાં જ મોંઘવારી નડી રહી હોય તો તારે નોકરી કરવા જવાની જરૂર નથી કારણ કે આ દેશના કરોડો માણસો એવા છે કે જેઓ વગર મોજશોખે ય પોતાના જીવનને મસ્તીથી ચલાવી રહ્યા છે. જો સગવડના ક્ષેત્રમાં મોંઘવારી નડી રહી હોય તો એક વાત તો એ છે કે થોડીક અગવડો વેઠવી પડતી હોય તો એ વેઠી લઈને ય તારા પપ્પાની આવકમાં ઘર ચલાવતા શીખી લેવું જોઈએ અને બીજી વાત એ છે કે પરિવારમાં ચાલતા બિનજરૂરી કેટલાક ખર્ચાઓ પર જો કાપ મૂકી શકાતો હોય તો એ મૂકી દેવા જેવો છે. એનાથી આપોઆપ મર્યાદિત આવકમાં ઘરખર્ચ મજેથી ચાલી જશે.

પણ,

જરૂરિયાતના ક્ષેત્રમાં જ જો કુટુંબને મોંઘવારી નડી રહી હોય અને એના કારણે તારે નોકરી કરવી પડે તેમ હોય તો ય નોકરીનું ક્ષેત્ર અને નોકરીનું સ્થળ તારે એવું જ પસંદ કરવું રહ્યું કે જ્યાં તારા સદાચાર-સંસ્કારો અને શીલ પર કોઈ જ ખતરો ન હોય.

૯૦

મયણા,

સંપત્તિના નુકસાનને તો ભરપાઈ કરી શકાય છે. શરીરના નુકસાનને ભરપાઈ કરી લેવામાં ય બહુ વાંધો નથી આવતો પણ શીલ-સદાચાર અને સંસ્કારોના નુકસાનને ભરપાઈ કરી લેવામાં તો નવનેજાં પાણી ઊતરી જાય છે.

yjC\*†, આજના ઉપભોક્તવાદના આ યુગમાં શીલ-સદાચાર અને સંસ્કારોની કોઈ બજાર કિંમત [MARKET VALUE] નથી એનો મને બરાબર ખ્યાલ છે અને એ છતાં પણ હું તને એ યાદ કરાવવા માગું છું કે બજાર કિંમત વેશ્યાની હોય છે, માતાની નથી હોતી ! માતા ગંદી હોય, ગોબરી હોય, લઘર-વઘર કપડાંમાં હોય તો ય એ પૂજ્ય જ છે જ્યારે વેશ્યા રૂપાળી હોય, આકર્ષક હોય, સુંદર વસ્ત્રોમાં હોય તોય એ ત્યાજ્ય જ છે.

જગતના વિલાસી જીવોને આંખ સામે રાખીને તારા જીવનની વ્યવસ્થા તું નક્કી ન કરતી. વિવેકી જીવોને જ આંખ સામે રાખજે. ફાવી જઈશ.

૯૧



### મહારાજ સાહેબ,

જે ઘરમાં હું પરણીને આવી છું એ ઘરમાં સંપત્તિ અમાપ છે. સગવડો ભરપૂર છે, સામગ્રીઓ ચિક્કાર છે. નોકર-ચાકરોની સંખ્યા પણ સારા પ્રમાણમાં કહી શકાય એટલી છે અને એટલે જ સંયુક્ત કુટુંબ હોવા છતાં ઘરનાં કામો એટલા પહોંચતા નથી. સમય ખૂબ સારો એવો મળી રહ્યો છે. અલબત્ત, ધર્મક્રિયાઓ જરૂર કરતી રહું છું તો પણ મારી પાસે સમય સારો એવો બચે છે. આ બચી રહેતો સમય હું ટી.વી. જોવામાં, ઇન્ટરનેટ પર બેસવામાં અને વેબસાઈટો ખોલતી રહેવામાં પસાર કરી રહી છું.

મુશ્કેલી આમાં એ સર્જઈ છે કે મારાં બંને બાળકો - કે જેમાં એકની ઉંમર ૧૦ વરસની છે અને બીજાની ઉંમર ૬ વરસની છે - ને પણ ટી.વી. વગેરેનો નશો લાગી ગયો છે. જમે છે પણ તેઓ ટી.વી.ની પાસે જ તો સૂએ છે પણ તેઓ ટી.વી. જોતાં જોતાં જ. મને ડર લાગી રહ્યો છે કે તેઓનું ભાવિ આ રસ્તે બરબાદ તો

૯૨

**સાધનોની.** હીટર-ગીઝર-કુકર-ઘરઘંટી-વોશિંગ મશીન વગેરે સાધનો જો સમય બચાવી રહ્યા છે તો ટી.વી., ઇન્ટરનેટ, વિડીયો, વેબસાઈટ, મોબાઈલ વગેરે સાધનોના માધ્યમે માણસ સમય પસાર કરી રહ્યો છે.

આમાં ખરી મુશ્કેલી એ સર્જઈ છે કે સમયને બચાવનારાં સાધનો ઘરમાં વસાવીને માણસે સમય તો ખૂબ બચાવી લીધો છે પણ બચેલા એ સમયને ટી.વી., ઇન્ટરનેટ, વિડીયો વગેરેના ચરણે મૂકી દઈને માણસ અને એમાંય ખાસ કરીને યુવાપેઠી, શેતાન બનવાના માર્ગ તરફ આગળ ધપી રહી છે.

હું તને જ પૂછું છું.

ટી.વી. પર તું શું જોઈ રહી છે? ઇન્ટરનેટ પર બેસીને તું શું કરી રહી છે? વેબસાઈટો તું કયા વિષયની ખોલી રહી છે? અંત:કરણની સાક્ષીએ તું કહી શકે તેમ છે ખરી કે આ બધાયના ઉપયોગ દ્વારા તે તારી જાણકારીને સમ્યક્ જ બનાવી છે? તારા મનની નિર્દોષતામાં વધારો જ કર્યો છે? અંત:કરણને પવિત્ર રાખવાની

૯૪

નહીં થઈ જાય ને? આપ જ મને કંઈક એવું માર્ગદર્શન આપો કે જેના સહારે હું બંને બાળકોનાં જીવનને ગલત માર્ગે જતાં અટકાવી શકું?

તૃપ્તિ,

બંને બાળકોનાં જીવનને ગલત માર્ગે જતાં અટકાવવા અંગે તું માર્ગદર્શન માંગી રહી છે પણ તને નથી લાગતું કે તારું ખુદનું જીવન જ ગલત માર્ગ પર આગળ ધપી રહ્યું છે? દિવસનો મોટા ભાગનો સમય તું ટી.વી., ઇન્ટરનેટ અને વેબસાઈટો પર પસાર કરી રહી છે અને છતાં તને એવું નથી લાગતું કે તારે પોતે જ આ ગલત પરિબળો પર નિયંત્રણ મૂકી દેવા જેવું છે?

એક મહત્ત્વની વાત કરું તને?

**વિજ્ઞાને આ જગતના ચરણે બે પ્રકારનાં સાધનોની ભેટ [?] ધરી છે. સમયને બચાવનારાં સાધનોની અને સમયને પસાર કરવાનાં**

૯૩

દિશામાં તું આગળ જ ધપી રહી છે?

હું ખાતરી સાથે કહું છું કે આ તમામ પ્રશ્નોનો તારો જવાબ 'ના'માં તો હશે જ પણ તારો જવાબ આ પણ હશે કે આ બધા સાધનોના માધ્યમે 'મારા બોધને મેં મલિન જ બનાવ્યો છે. મારા મનને મેં કલુષિત જ બનાવ્યું છે. મારા અંત:કરણની પવિત્રતાને મેં ઠેબે જ ચડાવી દીધી છે.'

તૃપ્તિ,

બાળકોને સન્માર્ગ પર ટકાવી રાખવાની વાત તું પછી કરજે. પહેલાં તું સન્માર્ગ પર આવી જા. સમયને સમ્યક્ના ચરણે ધરી દેવા દ્વારા તું 'રામ' બની જાય તો બહુ સારું છે પણ એ હકીકત તારી પહોંચ બહાર હોય તો ગોદડું ઓઢીને તું સૂઈ જઈને 'કુંભકર્ણ બની જા પણ શેતાનના ચરણે સમય ધરી દઈને તું 'રાવણ' બની જવાના માર્ગ પર તો કદમ માંડવાના બંધ જ કરી દે.

અને છેલ્લી વાત. તારાં બંને બાળકોને તારે ઉપદેશ આપવાની જરૂર નથી, એમને માટે તારે ઉદાહરણરૂપ બની જવાની જરૂર છે. હું શું કહેવા માગું છું

૯૫



## મહારાજ સાહેબ,

એક નાનકડું સમાધાન મારે આપની પાસે જોઈએ છે. મમ્મી-પપ્પા બંને તરફથી મને સુંદર સંસ્કારો મળ્યા છે. સ્મિત આપતા રહીને એમણે મારું જીવન કાયમ માટે ઉત્સાહસભર રાખ્યું છે. પર્યાપ્ત સમય આપવા દ્વારા એમણે મને જીવનમાં ક્યારેય ખાલીપો અનુભવવા નથી દીધો અને જ્યાં જ્યારે જેટલી સંપત્તિની મને જરૂર પડી છે, એમણે એ આપીને મારી તમામ અગવડો દૂર કરી છે.

ટૂંકમાં, એક ઉત્તમ મા-બાપ તરફથી પોતાની દીકરીને જે મળવું જોઈએ - સંસ્કાર, સ્મિત, સમય અને સંપત્તિ - એ બધું જ મને મળ્યું છે અને એ છતાં મને 'આડા માર્ગે' જવાનું મન થયા જ કરે છે. 'ઉદ્ભવ વસ્ત્રો પહેરું, ચુપકો સાથે રખડું, હોંટલોમાં ફરું અને ચુવાની સુલભ

જેટલા જલસા થાય એટલા કરી લઈ !' પ્રશ્ન મારો એ છે કે મનમાં આવી વૃત્તિઓ જાગી રહેવા પાછળ કારણ શું હશે ?

દિવ્યા,

એક જ કારણ. વાતાવરણ! એક હકીકત તારા ધ્યાન પર લાવું? આપણા આચાર પર આપણા વિચારની અસર હોય છે એ વાત સાચી પણ આપણા વિચાર પર આપણને મળતા વાતાવરણની અસર હોય છે. જેવું વાતાવરણ એવો વિચાર અને જેવો વિચાર એવું આચરણ.

તેં જે સમસ્યા જણાવી છે ને, એનું મૂળ કારણ આ છે. તું અત્યારે કૉલેજના બીજા વરસમાં છે ને? ક્યું વાતાવરણ છે કૉલેજમાં આજે, એની હું ભલે કૉલેજમાં ગયો નથી પણ મને પૂરેપૂરી જાણકારી છે. ચારિત્ર્યની વાત તો ત્યાં લગભગ નથી પણ કારકિર્દી બનાવવાની વાત પણ લગભગ નથી. ત્યાં એક જ

વાત છે. ખોળિયું ભલે માણસનું મળ્યું છે પણ બને એટલી પશુતા બહાર લાવતા રહો. ભટકતા રહો હોંટલોમાં. પીતા રહો દારૂ. ફૂંકતા રહો સિગરેટ. નાયતા રહો માદક સંગીતના તાલે અને કરતાં રહો વ્યભિચાર.

ન ચિંતા કરો ગર્ભ રહી જાય એની કારણ કે માત્ર એકાદ-બે કલાકમાં જ પેટમાં રહેલ ગર્ભનો નિકાલ કરી આપતા પરોપકારી [?] ડૉક્ટરો ચારે બાજુ હાજર છે. મસ્ત રહો એકબીજાની મશ્કરી કરતા રહેવામાં. શરમ નામના જળના એક બુંદને ય ન રહેવા દો આંખમાં. કારણ કે અહીં તમને રોકનાર કે ટોકનાર કોઈ છે જ નહીં. ભણવાનું તો ખાલી નામ છે. બાકી રખડતા રહેવા સિવાય અહીં તમારે બીજું કંઈ જ કરવાનું નથી.

અલબત્ત,

કૉલેજમાં ભણી રહેલા તમામ ચુવાનો કે ચુવતીઓ આવાં જ છે એવું મારું કહેવું નથી. એવાં કેટલાક સાલ્વિક ચુવાનો અને ચુવતીઓ છે કે જેઓ પોતાના ચારિત્ર્યને સલામત રાખીને પોતાની કારકિર્દી ઘડવામાં વ્યસ્ત છે. vK ;tu g fnuJt 'u blu fu ftpjusle nJtbtk MJ&Ak';t Au, rJjtrm;t Au, bt'f INtu Au. blitucp bscq; l ntug, m\*J &{akz l ntug, ftuE vK Ctudu atrh'g catJe s

juJtle "dN l ntug ;tu Ztp ytdp vtKetu xfe hnuJwk sub yN¾g s Au ;ub &{tuCitule yt JKÍth J&au gwJltituyu fu gwJ;eytuyu vtu;tlwk atrh'g xftJe htFJwk yN¾g s Au.

દિવ્યા,

હું સમજું છું કે આ વાતાવરણને બદલવું ય તારા હાથમાં નથી તો આ વાતાવરણમાંથી છૂટી જવું એ ય તારા હાથમાં નથી. છતાં એક સલાહ તને આપું છું.

કૉલેજમાં જે પણ સ્થાનને 'ખરાબ'નું કલંક લાગ્યું હોય એ સ્થાનમાં જવાનું તું ટાળતી જ રહે. તારી જે પણ બહેનપણીઓ હોય એમાં જેને પણ 'ખરાબ' માં રસ હોય એની સોબત તું ટાળતી જ રહે અને જે સાહિત્યનો સમાવેશ 'ખરાબ'માં થતો હોય એ સાહિત્યને હાથમાં લેવાની પણ તું ના જ પાડતી રહે. હું ધારું છું કે આ બાબતની તારી ચોકસાઈ તારા મનમાં અત્યારે આડા માર્ગે જવાના ચાલી રહેલ વિચારોને રવાના કરીને જ રહેશે.